

Päivi Pahkasalo

Elokuvat kirjastossa

Kokoelman ylläpito ja kehittäminen Tornionlaakson seutukirjastossa

Elokuvat kirjastossa

Kokoelman ylläpito ja kehittäminen Tornionlaakson seutukirjastossa

Päivi Pahkasalo
Opinnäytetyö
Syksy 2014
Kirjasto- ja tietopalvelun ko.
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu

Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

Tekijä: Päivi Pahkasalo

Opinnäytetyön nimi: Elokuvat kirjastossa: kokoelman ylläpito ja kehittäminen Tornionlaakson seutukirjastossa

Työn ohjaaja: Jorma Niemitalo

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2014

Sivumäärä: 58 + 8 liitesivua

Opinnäytetyön aiheena on yleisen kirjaston aikuisten osaston elokuvakokoelman ylläpito ja kehittäminen. Ylläpito-osuus sisältää apuja hankintoihin, poistoihin ja varastointiin. Kehittämisosudessa esitellään haastatteluiden, suositusten, asiakaskyselyn ja oman asiaan perehtymisen pohjalta laadittuja kehittämisideoita. Opinnäytetyön tilaajana toimii Tornionlaakson seutukirjasto, mutta siitä on tehty mahdollisimman yleispätevä, jotta sitä voivat hyödyntää myös muut kirjastot.

Työn tavoitteena on helpottaa vaikean aineiston hallitsemista sellaisessa kirjastossa, jossa ei ole elokuvaan erikoistunutta työntekijää. Konkreettisten apukeinojen avulla tilaaja, ja myös muut kirjastot, voivat suunnitella paremmin kokoelmapolitiikkaansa, ja esimerkiksi tutustua aineistoon etukäteen.

Tässä opinnäytetyössä on käytetty laadullista, määrällistä ja toiminnallista menetelmää. Laadullinen osuus koostuu kirjastoammattilaisille tehdystä haastatteluista ja määrällinen osuus koostuu asiakaskyselystä. Haastattelin työtä varten kolmea kirjastoalan ammattilaista, jotka ovat tekemisissä oman kirjastonsa elokuvaosaston kanssa. Asiakaskyselyitä toimitin yhteensä 25 kappaletta, joista 17 vastattiin. Toiminnallinen osuus on opinnäytetyön liitteenä tuleva muistivihko (Liite 2). Opinnäytetyön elokuvaan yleisesti liittyvä tietoperusta koostuu elokuvan historiasta ja genreistä sekä tallennusformaateista. Elokuviin kirjastossa liittyvä tietoperusta muodostuu elokuvien suosituksista kirjastossa, aineistolajin ongelmista sekä tekijänoikeuksista.

Opinnäytetyön tuloksena syntyi paljon apukeinoja etenkin hankintaan. Myös poistoista löytyi uutta ja tärkeää tietoa, sillä esimerkiksi kysymys siitä, saako elokuvia myydä poistamisen jälkeen, on askarruttanut monia. Kokoelmalle ja elokuvapalvelulle löytyi myös kehitysideoita kiitettävästi, sillä nyt kun monet mediapalvelut ovat siirtymässä Internetiin, kirjastojen on ajankohtaista alkaa suunnittelemaan muutoksia.

Tätä opinnäytetyötä on mahdollista hyödyntää suoraan käytännössä ja lähes kaikista kehittämisideoista on mahdollista tehdä esimerkiksi projektimuotoinen jatkotyö tälle opinnäytteelle.

Asiasanat: elokuvat, kirjastot, kirjastoaineistot, kokoelmatyö, kehittäminen, hankinta

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences

Degree Programme in Library and Information Services

Author: Päivi Pakkasalo

Title of thesis: Films in the Library: maintenance and developing of the film collection in Tornionlaakso District Library

Supervisor: Jorma Niemitalo

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2014

Number of pages: 58
+ 8

The aim of this thesis is to help maintaining and developing the film collection of the public libraries. The maintenance-part of this thesis includes assistance for acquisitions, weeding and storing. The developing-part includes ideas about developing the film collection and the film service. The development ideas are created by interviews, guidelines, customer survey and own familiarising with the subject matter. The requesting library of this thesis is Tornionlaakso District Library but it's made to be as universal as possible to be utilised in the other Finnish public libraries.

The meaning of this thesis is to simplify to control of this difficult material type in libraries where none of the employees are specialized to films. With the concrete tools the requesting library, as well as the other libraries, are able to plan better their collection policy and for example get to know the material before acquisition.

This thesis is made by using a qualitative, a quantitative and a functional research method. The qualitative method is composed of the interviews and the quantitative method is composed of the customer survey. I interviewed three library professionals who are dealing with their library's film collection. I send 25 customer surveys to the library and 17 were replied. The functional method reveals by the notebook which is in the attachment. The framework consist the history and genres of the films, record formats, film guidelines, film material problems and copyrights.

The result of this thesis includes a lot of assistances especially for acquisition. In addition new and important knowledge related to weeding were discovered e.g. for the reselling the weeded films. Several developing ideas for the library collection and the film services were also found. These can be utilised now when most of the media services are going to the Internet which is a burning issue for the all public libraries in these days if they want to continue their film service.

The thesis could be utilised in practice. Almost all of the described development ideas could be put into practise for example by establishing a follow-up project.

Keywords: films, libraries, library materials, collection, developing, acquisition

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 ELOKUVASTA YLEISESTI	9
2.1 Elokuvan historiaa	9
2.2 Elokuvan genret	11
2.3 Tallennusformaatit	16
3 ELOKUVAT KIRJASTOSSA	18
3.1 Elokuvien tulo kirjastoon	18
3.2 Tekijänoikeudet	19
3.3 Elokuva kirjaston aineistolajina	20
3.4 Elokuvapalvelujen suositukset kirjastossa	22
3.5 Hankinnat ja poistot	24
4 TORNIONLAAKSON SEUTUKIRJASTO	27
4.1 Tornionlaakson kirjasto	27
4.2 Tornionlaakson kirjasto osana Lapin Kirjasto –kirjastokimppaa	28
5 TUTKIMUSKYSYMYKSET- JA MENETELMÄT	30
5.1 Tutkimuskysymykset	30
5.2 Tutkimusmenetelmät	30
6 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	33
6.1 Katsaus tähänhetkiseen kokoelmaan	34
6.2 Apuja hankintaan ja poistoihin	38
6.2.1 Tornionlaakson seutukirjaston hankintapolitiikka	39
6.2.2 Apuja hankintaan	40
6.2.3 Poistot	45
6.2.4 Elokuvien varastointi	46

6.3 Elokvakokoelman kehittäminen Tornionlaakson ja koko maan kirjastoissa	47
7 POHDINTA	52
LÄHTEET	55
LIITTEET	59

1 JOHDANTO

Elokuvien katselu on nähdäkseni yksi suosituimmista ajanviettotavoista ja ne ovat iso osa nykyistä kulttuuriharrastamista. Tästä syystä myös kirjastojen on tarjottava kattavat kokoelmat ja laadukkaat palvelut asiakkailleen. Kirjasto on yksi monista elokuvien hankintakanavoista vuokraamon ja Internetpalvelujen rinnalla. Nykyään Internetissä on paljon laillisiakin keinoja saada elokuvia katsottavakseen, joten niitä hyödynnetään käsittääkseni paljon. Kirjastoilla on kuitenkin velvollisuus tarjota elokuvien fyysisiä kappaleita ilmaiseksi niitä kaipaaville ja tukea siinä samalla elokuvaharrastusta. Toivon myös kirjastojen hyvien elokuvakokoelmien vähentävän nettipiratismia, sillä vaikka laillisiakin keinoja Internetistä löytyy, ei piratismiakaan ole mielestäni saatu kuriin.

Tutkimukseni tarkoituksena ja kehittämistehtävänä oli saada Tornionlaakson kirjastolle hyvä apuväline helpottamaan aikuisten osaston elokuvakokoelman ylläpitoa ja kehittämistä. Tein opinnäytetyöni Tornionlaakson kirjastolle, mutta tavoitteenani oli saada siitä mahdollisimman yleispätevä, jotta siitä voisivat hyötyä myös muut kirjastot ympäri Suomen.

Valitsin Tornionlaakson kirjaston opinnäytetyöni kohdekirjastoksi, sillä olen kotoisin Ylitorniolta, jossa sijaitsee Pellon toimipisteen rinnalla toinen Tornionlaakson seutukirjaston toimipisteistä. Suoritin Ylitorniolla myös yleis- ja ammattiharjoitteluni, joten minulle jäi hyvä käsitys kyseisen kirjaston elokuvakokoelmasta. Sen ongelmat tulivat ilmi keskusteltuani Tornionlaakson seutukirjaston kirjastotoimenjohtajan Terttu Eteläahon kanssa. Eteläahon mielestä kirjasto tarvitsisi jonkinlaiset suuntaviivat elokuvakokoelman kehittämiseen ja ylläpitämiseen. Hän kaipasi erityisesti apuja hankintojen tekemiseen, sillä hän kertoi tiedonpuutteen tekevän elokuvien hankkimisesta joskus täysin sattumanvaraista. Rajasimme tutkimuksesta pois lasten elokuvat, sillä valinta- ja poisto-ongelmat kohdistuvat selkeästi enemmän aikuisten osastolle. Rajasimme opinnäytetyön koskemaan myös vain kertovaa elokuvaa eli luokkaa 84.2. Ylläpitämisen lisäksi Eteläaho toivoi tutkimukseni esittelevän tuoreita kehittämisideoita elokuvapalvelujen parantamiseksi.

Käytin opinnäytetyötäni tehdessä kolmea tutkimusmenetelmää: laadullista ja määrällistä menetelmää sekä hieman toiminnallista menetelmää. Valitsin kaikki kolme käytetyintä menetelmää työhöni, sillä uskoin näin saavani mahdollisimman kattavan kuvan tämän hetkisestä elokuvakokoelmasta ja toiveita sekä ideoita sen kehittämiseksi. Laadullinen osuus koostui kolmesta haas-

tattelusta ja määrällinen pienimuotoisesta asiakaskyselystä. Opinnäytetyön toiminnallinen osuus koostui tekemästäni muistivihosta, josta tilaaja voi etsiä helposti tietoa, joka kokonaisuudessaan löytyy opinnäytetyön kappaleista. Muistivihko sisältää myös sanaston (Liite 2), josta lukija voi katsoa selityksiä opinnäytetyössä käytetyille termeille.

Viitekehys eli tietoperusta koostui elokuvan lyhyestä historiasta, sen genreistä ja tallennusformaateista, elokuvien historiasta ja suosituksista kirjastossa, aineistolajin ongelmista sekä tekijänoikeuksista. Tutkiessani elokuvia kirjaston aineistona, käytin päälähteenäni Ellen Kotasen kokoamaa tutkimusta *Hiljaiset Siljat: kirjastot videopalvelujen tuottajina. Kirjastojen videopolitiikka – työryhmän selvitys yleisten kirjastojen elokuva- ja videoaineistosta* vuodelta 1997. Huomasin lähteitä etsiessäni, että kyseisestä aiheesta oli kirjoitettu todella vähän, ja tuoreita lähteitä en löytänyt juuri lainkaan. Tästä syystä turvauduin paljon Kotasen kokoamaan tutkimukseen huolimatta siitä, että se oli 17 vuoden takaa. Mielestäni elokuvat eivät kuitenkaan ole kirjaston aineistolajina muuttuneet noista ajoista kovinkaan paljoa, formaattimuutoksia lukuun ottamatta, joten uskon Kotasen tutkielman olevan pätevä lähde.

Mielestäni aiheeni on tärkeä ja ajankohtainen ja uskon tutkimuksesta olevan hyötyä kirjastoille. Aihetta ei ole tutkittu juuri ollenkaan VHS-aikakauden jälkeen, joten työni on varmasti tarpeellinen ja suoraan kirjastoalaa kehittävä. Uskon tilaajan hyötyvän opinnäytetyöstäni ja omasta mielestäni onnistuin myös tekemään työn tarpeeksi yleispäteväksi, joten siitä voi hyötyä myös muut kirjastot. Useita kirjastoja huomattavasti helpottava tieto on varmasti se, että elokuvia saakin myydä pois-tojen jälkeen. Tämä selvisi minulle eräässä haastattelussa, jonka jälkeen tarkistin asian vielä muualta. Monet kirjastot kun ovat siinä käsityksessä, että elokuvia ei saa myydä niistä maksettu-jen lainausoikeuksien vuoksi. Uskon tämän olevan merkittävä tieto kaikille kirjastoille.

2 ELOKUVASTA YLEISESTI

Elokuva on taiteena nuori ja vahvasti sidottu teknologian kehitykseen. Elokuvasta tuli heti 1900-luvulla tärkeä vaikuttamisen keino ja sen hyödyntäminen vain kasvaa 2000-luvulla. Sen avulla on mahdollista tiedottaa ja näyttää konkreettisesti asioita, jotka eivät välttämättä ole lähellä. Vaikka sen lukuisat mahdollisuudet ovatkin kiehtovia, se on ihmisille myös arkinen asia, joka koskettaa jokapäiväistä elämää. Von Bagh kuvaakin elokuvaa ”vuosisadan taiteena”. (Von Bagh 2009b, 8.)

Elokuvat ovat yksi suosituimmista taiteenlajeista, mistä kertoo muun muassa se, että vuonna 2010 elokuvapalvelun suosio kirjastoissa ylitti kaikkien odotukset menemällä musiikkipalvelujen ohi ensimmäistä kertaa. Se oli erityisen merkittävää, sillä elokuvia hankitaan huomattavasti vähemmän kuin äänitteitä. (Paavonheimo 2011, 13.) Vaikka elokuvan kaupallisuuden sanotaankin joskus pilaavan sen taiteellisen arvon, se ei todellakaan pidä aina paikkaansa. Virkki kertoo teoksessaan elokuvien voivan olla todella arvokkaita ja merkittäviä taiteellisia ilmauksia, joiden kaupallisuus selittyy elokuvan tekemisen kalleudella. (Virkki 2012, 3.)

2.1 Elokuvan historiaa

Elokuvan on sanottu syntyneen Pariisissa vuonna 1895, kun ranskalaiset veljekset, Louis ja Auguste Lumière, järjestivät lyhyen elokuvanäytöksen. Elokuissa nähtiin arkipäivän tapahtumia, esimerkiksi työläisten poistuminen tehtaasta ja junan saapuminen asemalle. Näitä elokuvia kutsutaan ensimmäisiksi elokuviksi. (Nummelin 2009, 9.) Veljeksiä ei kuitenkaan pidetä elokuvan keksijöinä, sillä sen syntyyn vaikuttivat monet tekniikat, joita kehiteltiin yhtä aikaa monissa maissa, kuten Yhdysvalloissa, Saksassa, Englannissa ja Ranskassa (Von Bagh 2009b, 23). Erilaisia eläviä kuvia on myös ollut jo satoja vuosia ennen Lumièren veljesten elokuvia, esimerkiksi muinaiset luolamaalauksetkin lasketaan elokuvan historiaan, sillä ne kuvaavat liikettä (Nummelin 2009, 9).

Varsinaiset kertovat elokuvat, jotka muistuttavat nykypäivän elokuvia, syntyivät 1900-luvun alkupuolella. Uudet tekniikat, elokuvien laillinen asema ja elokuvien luonne vaikuttivat klassisen Hollywood-elokuvan syntyyn vuosien 1905 ja 1908 välillä. Ensimmäisenä kertovana elokuvana, eli juonellisena elokuvana, pidetään Edwin S. Porterin elokuvaa *Suuri junaryöstö* (1903). Elokuvassa on juonen lisäksi uutta tunnistettavissa olevat päähenkilöt, mutta myös eräs elokuvan kehityksen

kannalta todella tärkeä asia: leikkaus. *Suuri junaryöstö* oli ensimmäinen elokuva, jossa leikkausta käytettiin näyttämään eri paikoissa tapahtuvia kohtauksia limittäin. (Nummelin 2009, 19.)

Euroopassa alettiin perustaa suuria elokuvatehtaita eli studioita 1900-luvun alussa. Yhdysvaltalaiset tuottajat vastasivat Euroopan hankkeisiin perustamalla Hollywoodin, jonne Yhdysvaltojen elokuvayhtiöt alkoivat siirtyä noin vuonna 1910. Elokuvat olivat aluksi todella lyhyitä, kaikki alle 20 minuuttisia, mutta ne alkoivat pidentyä 1910-luvun puolivälissä. Elokuvat olivat myös mykkiä eli niissä ei käytetty ääntä muuta kuin musiikkiin. Euroopassa suosittuja olivat erilaiset taide-elokuvat, esimerkiksi italialaisen Giovanni Pastronen *Cabiria* (1914), kun taas Yhdysvalloissa tehtiin paljon mykkäkomedioita, jonka sanansaattajia olivat edelleenkin tunnetut ja suosittu Charles Chaplin ja Buster Keaton. (Nummelin 2009, 22–25.) Viihteellisemmät elokuvat tulivat suosioon 1920-luvulla myös Euroopassa. Tärkeimpiä elokuvamaita Saksan, Ranskan ja Italian rinnalla olivat myös pienemmät Ruotsi ja Tanska. Tanskassa tehtiin paljon rikos- ja kauhuaiheisia mykkä-elokuvia kun taas Ruotsissa aiheet olivat yleensä yhteiskunnallisia ja perustuivat kirjallisuuteen. Myös Neuvostoliiton historia elokuvan saralla on pitkä ja arvostettu. Neuvostoliittolaisia ohjaajia on pidetty erittäin omaperäisinä, ja heistä merkittävimäksi on nimetty Sergei Eisenstein. Hänen elokuviinsa kuuluvat muun muassa *Lakko* (1924) ja *Panssarilaiva Potemkin* (1925). Vaikka Euroopassa tehtiin paljon elokuvia, maailmansodat aiheuttivat sen, että Hollywood meni elokuvateollisuudessa loppujen lopuksi Euroopan ohi. (Nummelin 2009, 29–32.) Äänen saaminen elokuvaan 1920-luvulla teki Hollywoodista yhä suuremman suurvallan (Nummelin 2009, 41).

Euroopan ja Yhdysvaltojen ulkopuolella tehtiin myös paljon elokuvia. Esimerkiksi Kiina, Japani ja Intia ovat aina olleet tärkeitä elokuvamaita. Myös Etelä-Amerikassa, Afrikassa, Australiassa ja Lähi-idässä on tehty elokuvia, ainakin vähissä määrin aina elokuvan syntyhetkestä lähtien. Kaikkein tärkein elokuvamaa Yhdysvaltojen ja Euroopan maiden ulkopuolella on Intian Bollywood. Se on Intian vastine Hollywoodille ja siellä tehdään enemmän elokuvia kuin missään muualla maailmassa. Vaikka Bollywood-elokuvat ovatkin Suomessa edelleen huonosti tunnettuja, niiden suosio kasvaa koko ajan myös länsimaissa. Bollywood tuottaa elokuvia, jotka kuvaavat intialaisia ja heidän elämäänsä. Ne ovat tarkoituksella liioitellusti näyteltyjä ja sisältävät hurjaa melodramaattisuutta. Värien käyttö, tanssit ja laulut ovat jokaisen Bollywood-elokuvan peruselementtejä. Jopa elokuvatähtien ihannoitiin on Hollywoodiinkin verrattuna käsittämätöntä (Von Bagh 2009b, 132.)

Myös Suomessa on tehty elokuvia melkein yhtä kauan kuin muuallakin maailmassa. Lumiären innoittamana Suomessa kuvattiin ensimmäinen lyhyt, arkipäivää kuvaava elokuva *Nikolainkadun*

koulun koulunuorisoa välitunnilla vuonna 1904. Ensimmäinen kertova elokuva oli Teuvo Puron ja Frans Engströmin *Salaviinanpolttajat* vuodelta 1907. Elokuva on kuitenkin kadonnut, kuten lähes kaikki varhaisen vaiheen suomalaiset elokuvat. Samoilta tekijöiltä tuli vuonna 1913 elokuva nimeltä *Sylvi*, joka oli ensimmäinen Suomessa tehty pitkä elokuva. Siitäkin on säilynyt vain noin 15 minuutin verran materiaalia. Ensimmäinen kokonaan säilynyt suomalainen mykkäelokuva on Teuvo Puron ohjaama *Ollin oppivuodet* vuodelta 1920. (Nummelin 2009, 132–134.)

Suomalaiset studiot syntyivät 1920-luvun tienoilla. Ensin perustettiin Suomen Filmikuvaamo, jonka pohjalta muodostui suomalaisen elokuvan merkittävin tuotantoyhtiö Suomi-Filmi. Sen rinnalle syntyi myös toinen merkittävä tuotantoyhtiö Suomen Filmitoimisto. Nämä kaksi yhtiötä johtivat suomalaista elokuvateollisuutta aina 1950-luvun lopulle saakka. Studioiden tuotosten näkyvin ero oli se, että Suomi-Filmi teki tyylikkäitä kaupunkilaiskuvauksia ja Suomen Filmitoimisto tuotti maaseuduille sijoittuvia elokuvia. (Nummelin 2009, 134–137.)

Ensimmäinen Suomessa tehty äänielokuva oli vuonna 1931 valmistunut *Sano se suomeksi*. Samana vuonna ilmestyi myös äänielokuvan yleistymisen kannalta merkittävimpänä elokuvana pidetty *Tukkipojan morsian*. Siitä alkoi suomalaisen elokuvan kulta-aika, suomalaisen elokuvan klassinen kausi, sillä suomenkielisyys takasi katsojien kiinnostuksen. Klassista kautta jatkui 1950-luvun loppupuolelle, jolloin katsojien kiinnostus kotimaisiin elokuviin alkoi laantua. (Nummelin 2009, 136–140.) Suomalaisen elokuvan hiljaista kautta jatkui aina 1980-luvulle asti, jolloin valtio alkoi tukea myös muita kuin taiteellisesti korkeatasoisia elokuvia, ja elokuvia alettiin tehdä jälleen enemmän (Nummelin 2009, 142).

2.2 Elokuvan genret

Tapa jakaa elokuvat kategorioihin genren mukaan on lähtöisin Hollywoodista. Von Bagh kuvaa genreä ”amerikkalaiseksi ilmiöksi”, jonka juuret ovat tiiviisti kirjallisuudessa ja näyttämötaiteessa. (Von Bagh 2009a, 12.) Elokuvan genrejaottelu perustuukin pitkälti kirjallisuuden jaotteluun. Altmanin mukaan monet elokuvan genrejaottelua käsittelevät asiat ovat jopa suoria lainauksia kirjallisuuden lajikritiikistä. Elokuvan genretutkimus on kuitenkin alkanut eriytyä kirjallisuuden lajitutkimuksesta, ja sen asema omana alanaan on vakiintunut. (Altman 2002, 24.)

Genre ei ole vain elokuvan sisältöä kuvaileva termi, vaan sillä on monta merkitystä. Altmanin mukaan sillä on ainakin neljä tarkoitusta. Hän kuvailee genren olevan *sinikopio*, eli kaava, joka antaa mallin tuotannolle. Lisäksi se on myös *rakenne*, joka antaa elokuvan tapahtumille rungon. Elokuvan levittäjille ja esittäjille genre on *nimilappu*, joka helpottaa päätösten tekemisessä. Yleisö taas pitää genreä *sopimuksena*, jonka perusteella hän voi päätellä jotain elokuvasta jo ennen sen näkemistä. (Altman 2002, 25–26.)

Klassisen Hollywoodin perinteinen tapa oli jaotella studiokauden elokuvat kuuteen genreen: lännenelokuviin, rikoselokuviin, kauhu- ja tieteiselokuviin, musikaaleihin, komedioihin ja melodraamoihin (Nummelin 2009, 46). Peter von Bagh pohtii teoksessaan sitä miten genrejä nykyään jaotellaan ja mitkä ovat elokuvan varsinaisia genrejä. Hän kertoo Richard Maltbyn nimenneen selkeimmiksi elokuvagenreiksi westernin, komedian, musikaalin, sotaelokuvan, rikoselokuvan, trillerin, kauhuelokuvan ja tieteiselokuvan. Näistä neljä ensimmäistä von Bagh mainitsee erityisen kiistattomaksi. Hän kertoo Stephen Nealen jatkavan listaa seitsemällä uudella genrellä: salapolii- si-, eepos-, sosiaalinen ongelma-, teini-, elämäkerta-, toiminta- ja seikkailuelokuva. Von Bagh lisää itse vielä listaan esimerkiksi urheilu- ja vakoilu elokuvan, road movien, melodraaman sekä katastrofielokuvan. Lisäksi hän miettii myös genrejaottelua miljöön mukaan; esimerkiksi vankila-, oikeussali- ja fantasiaelokuvat. (2009a, 11–12.) Seuraavissa kappaleissa esitellään elokuva-alan tärkeimmät genret, sekä niiden lisäksi muutama tällä hetkellä suosiossa oleva genre. Genrejen merkittävimpiä esimerkkielokuvia löytyy liitteestä 2 (muistivihko).

Western

Western eli lännenelokuva on genreistä helpoiten tunnistettavissa (Nummelin 2009, 46). Sen tapahtumat sijoittuvat ”länteen”, joka tarkoittaa vuosia 1865–90 Amerikassa. Aikakausi alkaa Yhdysvaltojen sisällissodasta ja päättyy teollistumiseen. (Von Bagh 2009a, 21.) Westernin tyypillisimpiä aihepiirejä ovat Von Baghin mukaan: ”kultakuume, rautateiden rakentaminen, intiaanisodat, suuret karjankuljetukset, pienten välikulkupaikkojen räjähtäminen suuriksi ja eläviksi kaupungeiksi, ratsuväen vaiheet, lainsuojattomat ja sheriffit, farmarien asettuminen aloilleen” (Von Bagh 2009, 21).

Musikaali

Komedia ja melodraama olivat erittäin suosittuja genrejä jo mykkäelokuvien aikakaudella, mutta musikaalielokuva oli mahdollista toteuttaa vasta äänielokuvan kehityttyä. Oleellista musikaalissa

ovat laulu ja tanssi, joista toinen voi korostua ja toinen jäädä taka-alalle. Näiden lisäksi kaikissa musikaaleissa tärkeintä ovat karismaattiset näyttelijät. (Von Bagh 2009a, 18.) Lajityyppiin kuuluvat elokuvat kuvaavat yleensä ihmissuhteita ja musiikkikohtaukset toimivat tarinan tehostajina. Aiemmin, 1930–1950-luvuilla, laulut ja tanssit kuljettivat tarinaa eteenpäin, mutta myöhemmin niiden rooliksi muodostui vain täydentää tarinaa.

Rikoselokuva

Kolmas, klassisen Hollywoodinkin merkittävä genre, on rikoselokuva. Rikoselokuvat tulivat suosituksi 1930-luvun alusta ja niiden tapahtumat olivat silloin realistisia, todellisia tapahtumia. Monet ajan elokuvista liittyi esimerkiksi vuonna 1919 voimaan tulleeseen kieltolakiin. (Von Bagh 2009a, 53–54.) Rikoselokuvat sijoituivat yleensä kaupunkeihin ja niiden pääroolissa oli joko pienemmän tason rikolliset tai sitten suuren luokan gangsterit (Nummelin 2009, 46–47). Rikoselokuva-genre on jakaantunut myös moniin muihin alalajeihin, kuten esimerkiksi salapoliisi- ja vakoiluelokuvaan sekä vankielokuvaan (amc 2014a, viitattu 28.7.2014).

Sotaelokuva

Sotaelokuvat ovat rankka laji todellisten tapahtumien keskellä. Sotaelokuvia on yleensä tehty tietoisesti vaikuttaviksi. Ennen toista maailmansotaa sotaelokuvia saatettiin kuvata seikkailuina, mutta usein niillä oli suurempi tarkoitus; ihmisiä valmisteltiin elokuvalla sotaan tai sillä haluttiin yrittää estää se, kuten esimerkiksi Jean Renoirin pasifistisella elokuvalla *Suuri illuusio* (1937). Toisen maailmansodan aikaan sotaelokuvat kuitenkin muuttuivat, kun tapahtumia haluttiin kuvata mahdollisimman realistisesti. Syntyi niin sanottu ”taisteluelokuvan malli”, joissa ei peitelty sodan kauheuksia, eikä sankari aina selvinnyt takaisin kotiin. Elokuvan keskiössä oli yksi ryhmä, jonka sisäisiä ja ulkoisia konflikteja kuvattiin mahdollisimman realistisella tavalla. Ryhmän koostumus oli yleensä etninen, jonka Von Bagh uskoo olleen tärkeä yhteishenkiä nostattanut tekijä myös sodan ulkopuolella. (Von Bagh 2009b, 50–52.)

Komedia

Komedian luonnetta on vaikea selittää yksiselkoisesti, sillä se kattaa niin monta alalajia; lajin sisältä löytyy esimerkiksi parodiaa, slapstickiä, screwballia, mustaa komediaa, tilannekomediaa ja verbaalia komediaa. Päätehtävä komediaelokuvalla kuitenkin on saada ihmiset viihtymään ja nauramaan joko huvittaville hahmoille, nerokkaalle sanailulle tai epätodellisille juonenkäännteille.

Komedian ehkä helpoiten erotettavia alalajeja ovat slapstick ja screwball. Slapstick-komediaa edustavat parhaiten tuttu kaksikko *Ohukainen ja Paksukainen*, eli Stan Laurel ja Oliver Hardy. Laji sisältää harmitonta kiusantekoa, kuten piirakan heittämistä toisen naamalle.

1930-luvulla suosiossa olleet screwball-komediat olivat ihmissuhdekomedioita, jotka rakentuivat epätodennäköisen rakkaussuhteen ympärille. Erilaisten sattumien ja sanailujen kautta suhde kuitenkin yleensä eteni ja rakkaus muuttui epätodennäköisestä todennäköiseksi. (Nummelin 2009, 51.) Kaksi lajin selkeimmistä ominaispiirteistä on sukupuolten välinen taisto sekä vahvat ja päättäväiset naisroolit. Nykyisistä komedioista on vaikea antaa puhtaita esimerkkejä, sillä ne usein sekoittuvat jonkun toisen genren kanssa, esimerkiksi kauhun, toiminnan tai rikoksen kanssa. (amc 2014b, viitattu 28.7.2014.)

Kauhu

Kauhugenren voidaan katsoa syntyneen 1930-luvun alkupuoliskolla. Jo ennen sitä oli ilmestynyt merkittäviäkin kauhuelokuvia, mutta kaksi vuonna 1931 ilmestynyttä elokuvaa tekivät kauhusta oman genrensä; *Dracula* ja *Frankenstein*. Molemmissa elokuvissa oli kyse ihmisen ja pedon välisestä suhteesta, joka toimi yleisöllekin. (Von Bagh 2009a, 91.) Kauhuelokuvien tarkoitus on kauhistuttaa ja pelottaa katsojaa sekä pyrkiä herättämään tämän pahimmat pelot. Elokuvat ovat yleensä synkkiä ja ne sisältävät yliluonnollisia piirteitä; elokuvan ”pahiksena” on useimmiten jokin yliluonnollinen olento, kuten vampyyri, hirviö, kummitus tai muu peto. (amc 2014c, viitattu 1.8.2014.) Aina kuitenkin kauhuelokuvassa ei ole yliluonnollisia piirteitä, sillä kauhua elokuvassa voivat luoda esimerkiksi tavalliset ihmiset tai eläimet.

Tieteiselokuva

Kauhuelokuvista puhutaan usein yhdessä tieteiselokuvien kanssa. Tieteiselokuvat (toiselta nimeltään scifi) koostuvat erilaisista maailmankuvista, vaihtoehtotodellisuuksista, erilaisista tulevaisuudenkuvista ja tieteen kansanomaistamisesta. Genreen kuuluu usein myös pelottavat kohtaukset ja ahdistava kerronta, mikä selittää myös genren liittämisen kauhuun. (Von Bagh 2009a, 59.)

Melodraama/draama

Yksi klassisen Hollywoodin genreistä on melodraamaelokuva. Se on lähinnä naisille suunnattu, romanttinen ja syviä tunteita käsitteleviä elokuvagenre. Melodraamoja on monenlaisia ja sen piirteitä löytyy usein myös muiden genren elokuvista. Yksi tunnetuimmista melodraamaelokuvista

ta on *Tuulen viemää* (1939). (Nummelin 2009, 51.) Melodraama on draamaelokuvan alalaji ja nykyään draamat ovat melodraamoja suuremmissa suosiossa. Draamaelokuvia ei ole niin selkeästi suunnattu naiskatsojille, vaikka nekin käsittelevät tunteita ja ihmisten välisiä suhteita. Genrelle on ominaista henkilöhahmojen realismi; hahmojen elämä näytetään niin hyvässä kuin pahassakin. Yleensä hahmojen ongelmat ovat elokuvassa keskiöissä. Ongelmia voivat olla esimerkiksi sairaudet, riippuvuudet, yhteiskuntaan sopeutumisen vaikeus ja niin edelleen. (amc 2014d, viitattu 1.8.2014.) Usein draama kuitenkin on elokuvassa tukemassa jotain toista genreä.

Toiminta-, seikkailu- ja katastrofielokuva

Kuten aiemmin jo mainittiin, elokuvagenrejen kirjo on laajentunut merkittävästi klassisen Hollywoodin jaottelun jälkeen. Genrejä on tullut kasapäin lisää. Suosituiksi ovat tulleet todella tapahtumarikkaat elokuvat, kuten toiminta-, seikkailu- ja katastrofielokuvat. Von Baghin mukaan toimintaelokuvilla on ehkä vahvin kirjallinen tausta, sillä monet vanhemmat toimintaelokuvat perustuvat kirjallisuuteen, kuten esimerkiksi *Kolme muskettisoturia* (2009a, 75). Toiminta- ja seikkailuelokuvat kulkevat yleensä yhdessä, sillä ne tukevat genreinä toinen toistaan. Toimintaelokuvat sisältävät paljon fyysisiä ja energisiä kohtauksia, taisteluita, pakoja, loppumatonta kiirettä ja yliampuvia juonenkäänteitä. Tärkeintä toimintaelokuvassa on kuitenkin sen sankari. Kriitikot harvoin arvostavat toimintaelokuvia, varsinkaan nykyaikana tuotettuja, mutta ne ovat todella myyviä ja suosittuja katsojien keskuudessa. (amc 2014e, viitattu 1.8.2014.)

Seikkailuelokuvissa kuljetaan eksoottisissa paikoissa ja yleensä tarkoituksena on löytää jotain merkittävää. Toimintagenren piirteet tehostavat elokuvan tarinaa. Lisäksi seikkailuelokuvissa yhdistyy monia muita genrejä, kuten komediaa, sci-fiä ja fantasiaa. (amc 2014f, viitattu 1.8.2014.) Katastrofielokuvat käsittelevät nimensä mukaisesti jotain katastrofia. Tällaisia voivat olla esimerkiksi luonnonkatastrofit, kuten maanjäristykset ja hyökyaallot. Katastrofielokuva voi kertoa myös tarinan laivan uppoamisesta tai lentokoneen putoamisesta. Pääpointti genressä on, että elokuva rakentuu yhden katastrofin ympärille ja se näyttää hädän keskellä olevien ihmisten selviytymistarinan. Usein idea katastrofielokuvan käsikirjoitukseen tulee oikeasta elämästä. (amc 2014g, viitattu 1.8.2014.)

Fantasia

Siinä missä sci-fielokuvassa katsoja viedään kauas vaihtoehtotodellisuuden tieteesen turvaten, fantasiaelokuvassa yleensä yhdistellään realistista ja erikoista elämää ilman tiedettä. Fantasia-

elokuviissa pääroolissa ovat kertojan tai hahmon mielikuvitus, unet tai hallusinaatiot. Niihin liittyy usein magiaa, myyttejä ja muuta normaalista poikkeavaa. Kun elokuva sisältää outoja ilmiöitä, fyysisiä erikoisuuksia ja uskomattomia hahmoja, kuten esimerkiksi haltijoita, sen voi luokitella fantasiaelokuvaksi. Fantasia menee usein päällekkäin scifiin ja kauhun kanssa; joskus elokuvaan sekoittuu kehittyntä teknologiaa, joka viittaa scifiin. Joskus taas ylikuonnolliset ilmiöt saattavat viitata kauhuun. (amc 2014h, viitattu 1.2.2014.)

2.3 Tallennusformaatit

Teknologia kehitty jatkuvasti ja se on vaikuttanut merkittävästi myös elokuvateollisuuteen. Yksi merkittävimmistä muutoksista on alati kehittyvät tallennusmuodot eli tallennusformaatit. Tallennusformaatteja kehitellään useista syistä; uusiin halutaan saada enemmän tilaa, parempaa kuvaa ja ääntä sekä kestävyttä.

Kuvanauhamenetelmiä alettiin kehittää jo 1950-luvulla. Ensimmäinen televisiokäyttöön tarkoitettu menetelmä valmistui vuonna 1956 amerikkalaisen Ampex-yhtiön toimesta. Tämä keksintö mahdollisti televisioesitysten arkistoinnin. Tekniikkaa alettiin kehittää lisää sekä Yhdysvalloissa, mutta myös Japanissa ja vuonna 1976 japanilainen JVC kehitti tallennusmuodon, joka tunnetaan nimellä Video Home System eli VHS (videokasetti). Uusi järjestelmä pääsi heti markkinoiden huipulle, kun niiden kotikäyttö yleistyi vuonna 1982. VHS vakiinnutti paikkansa pitkäksi aikaa. (Kotanen 1997, 19.)

Kotanen viittaa tutkimuksessaan Siréniin, jonka mukaan vuosituhatosen vaihteessa VHS-järjestelmä joutui väistämään Digital Versatile Disc:n, eli DVD-levyjen tullessa markkinoille. DVD-levy on samannäköinen kun CD-levy, mutta sille voi tallentaa seitsemänkertaisen määrän tiedostoja CD-levyyn verrattuna. Muistin tilavuuden lisäksi merkittävä ero aiempaan VHS-teknologiaan, on mahdollisuus tallentaa elokuvan mukaan useampia tekstityskieliä sekä ääniraitoja. Lisäksi levyille mahtuu myös lisämateriaalia, kuten tekijöiden esittelyitä, poistettuja kohtauksia tai kuvausvaiheessa epäonnistuneita kohtauksia. (Kotanen 1997, 20.) Ei ole yllättävää, että DVD-teknologia syrjäytti lopulta VHS-järjestelmän melkein pä kokonaan.

Niin hyvältä kun tavallinen DVD-levy aikoinaan kuulostikin, sekään ei jäänyt kehityksen huipuksi. DVD-teknologiaa on kehitelty lisää ja viime aikoina markkinoille on tullut HD DVD eli teräväpiirto-

formaatti, joka tarkoittaa entistäkin parempaa ja tarkempaa kuvanlaatua (Elokuvaopas 2014a, viitattu 5.8.2014). HD DVD:lle on tullut myös kilpailija: Blu-ray. HD DVD:lle ja Blu-ray:lle on yhteistä niiden toistamiseen käytettävä sininen lasersäde (siitä tulee myös Blu-ray:n nimi, joka suomennettuna tarkoittaa sinistä sädettä). Tavallisen DVD-levyn lukemiseen käytetään punaista sädettä, jonka aallonpituus on pitempi kuin sinisessä. Sinisen säteen lyhyempi aallonpituus mahdollistaa sen, että mediasoitin lukee levyä tarkemmin ja tämä taas tarkoittaa tarkempaa sekä terävämpää kuvanlaatua. (Elokuvaopas 2014b, viitattu 5.8.2014.) Uusien teknologioiden tullessa markkinoille, hankaluutta voi aiheuttaa eri formaattien yhteensopivuus. HD DVD:t käyvät automaattisesti yhteen DVD-levyjen kanssa eli uudella HD DVD –soittimella pystyy varmasti katsomaan myös vanhoja tavallisia DVD-levyjä. Blu-ray –soittimia ei ole pakko valmistaa siten, että ne soittaisivat myös DVD-levyjä, mutta ainakin tällä hetkellä niin tehdään. (Elokuvaopas 2014c, viitattu 5.8.2014.)

Viime aikoina todella suosituksi on tullut myös video-on-demand (VOD) eli tilausvideo. VOD tarkoittaa Internetistä tietokoneelle ladattavaa, tai sieltä suoratoistona katsottavaa elokuvatieostoa, jonka voi ostaa palveluntarjoajan sivuilta. Tilausvideon maksamisella on nykyään erilaisia käytäntöjä; osa palveluntarjoajista vuokraa elokuvia videovuokraamon tavoin kappalehinnoin, osa taas tarjoaa elokuvien rajattoman katseluoikeuden kuukausimaksulla. Kanavilla on myös omia, ilmaisia palveluja, joiden avulla pystyy katsomaan tv-sarjoja sen jälkeen, kun ne ovat näkyneet televisiossa. (Tuotos Ry 2008, viitattu 5.8.2014.) Videovuokraamon tavoin toimii esimerkiksi kotimainen Elisa Viihde, joka tarjoaa laajasti sekä ulkomaisia että kotimaisia elokuvia. Kuukausimaksulla toimivat esimerkiksi suositut Netflix, HBO ja Viaplay, joista pystyy katsomaan elokuvia ja sarjoja suoratoistona. (Vesala 2014, viitattu 5.8.2014.) Kanavien omia VOD-palveluja ovat esimerkiksi Yle Areena, Katsomo ja Ruutu. Kokopitkiä elokuvia on nykyään mahdollista ladata myös älylaitteille ainakin Applen iTunes-palvelun kautta (Knapp 2011, viitattu 29.8.2014).

3 ELOKUVAT KIRJASTOSSA

Tänä päivänä elokuvakokoelma yleisissä kirjastoissa on enemmän sääntö kuin poikkeus, mutta 1980-luvun alussa, kun videot olivat uusinta teknologiaa, ne herättivät ihmisissä paljon huolta. Videoiden kaupallinen tarjonta koostui silloin lähinnä väkivalta- ja pornoelokuvista, joihin ihmiset aluksi yhdistivät kaikki videoelokuvat. He pelkäsivät erityisesti videoiden vaikutusta lapsiin ja nuoriin. Toinen huolenaihe tuolloin oli videoiden tuoma uhka perinteisille elokuvien katselutavoille, kuten elokuvateattereissa käymiselle. Myös teknisten seikkojen pelättiin uhkaavan jopa itse elokuvaa. Vuosina 1982–1989 työskenteli Opetusministeriön videotuimikunta, joka tutki videoelokuvia ja niiden vaikutusta viestintäkulttuuriin. Tutkimus vaikutti myönteisesti myös kirjastoihin, ja elokuvien paikka kirjastossa vakiintui kirjastojen videokokeilun päätteeksi vuonna 1987. (Kotanen 1997, 8.)

3.1 Elokuvien tulo kirjastoon

Videoiden kotikäyttö yleistyi 1980-luvun alkupuolella, joten Opetusministeriössä alettiin miettiä, voisivatko videot toimia myös kirjaston aineistona. Opetusministeriö asetti videotuimikunnan, joka käynnisti video- ja äänitekokeilun 1.4.1985. Kokeiluun osallistui kuusi kirjastoa, yksi jokaiselta valitulta paikkakunnalta. Paikkakunniksi valittiin Helsinki, Tampere, Kuopio, Rovaniemi, Kirkkonummi ja Ylivieska. (Kotanen 1997, 22–23.)

Kokeilun päätavoite oli saada kotimaiset elokuvat paremmin jakeluun. Erityisesti lyhytelokuville ja dokumenteille oli ollut ongelmallista löytää levityskanavaa. Lisäksi klassikot, lastenohjelmat ja asiaohjelmat olivat vailla kunnollista levityskanavaa, sillä videovuokraamot keskittyivät tarjoamaan pääasiassa viihde-elokuvia. Kirjaston kannalta oli tärkeää selvittää myös asiakkaiden ja kirjastotyöntekijöiden näkökulma elokuvapalveluun; halusivatko he sellaista? Lisäksi raha oli puheenaiheena, sillä vielä ei ollut selvää miten sellainen hankinta rahoitettaisiin. Kirjastoilla oli ja on edelleen myös maksuttomuusperiaate, joten tutkimuksessa haluttiin selvittää, saattaisiko hankinnat aiheuttaa muutoksia siihen. Uusi aineisto aiheuttaisi myös käytännön muutoksia, esimerkiksi luettelointiin ja lainauskäytänteisiin. (Kotanen 1997, 22.)

Kokeilua varten kirjastot saivat käyttöönsä Yleisradion ja Kirjastopalvelu Oy:n lahjoittamia elokuvia. Mukana oli niin kotimaisia kuin ulkomaisiakin elokuvia. Kokeilu kesti melkein kolme vuotta, jonka jälkeen sekä käyttäjät että kirjastohenkilökunta näyttivät elokuvalla vihreää valoa kirjastoaineistona. Erityisen positiivisena pidettiin sitä, että ennen levityskanavaa vaille olleet elokuvat lähtivät kiertoon. Kirjasto pystyi siis täydentämään elokuvien saantia videovuokraamojen ja elokuvateattereiden ohella. (Kotanen 1997, 23–24.)

3.2 Tekijänoikeudet

Tekijänoikeus tarkoittaa oikeutta määrätä omista tuotoksistaan, niin kirjallisista kuin taiteellisista. Tekijänoikeudet jaetaan moraalisiin ja taloudellisiin oikeuksiin. Moraaliset oikeudet suojaavat tekijän luovuutta ja ilmaisutaitoja. Myös moraaliset oikeudet on jaettu osiin; isyys- ja respektioikeuteen sekä erityisoikeuksiin. Isyysoikeuden tehtävä on taata se, että tekijän nimi ilmoitetaan teoksen yhteydessä. Kukaan muu ei siis saa ottaa kunniaa toisen työstä tekijänoikeuslain ansioista. Respektioikeudet tarkoittavat sitä, että teosta ei saa muuttaa, esittää tai käyttää ilman tekijänoikeuksien haltijan lupaa. Opetusministeriöllä on myös erityisoikeus estää teoksen käyttö, vaikka tekijänoikeudellista suojaa ei enää olisikaan. Tätä oikeutta on mahdollista hyödyntää silloin, kun teoksen käytön katsotaan loukkaavan alkuperäistä teosta. Taloudelliset oikeudet takaavat tekijälle rahallisen korvauksen teoksen käytöstä, esimerkiksi kappaleiden valmistamisesta, tai teoksen levittämiselle. (Poroila 2006, 23–24.)

Tekijänoikeus suojelee kaikenlaisia kirjallisia ja taiteellisia tuotoksia, ja tämän tutkimuksen kannalta tärkein tekijänoikeuden suojaama tuotos on elokuvateos. Elokuvateos on käsitteenä hankala, eikä sille ole selkeää määritelmää. Perinteiset kertovat elokuvat ovat helppo sijoittaa elokuvateokseksi, mutta siihen helppous jääkin. Pyrkimys on ollut rajata elokuvateos-käsite niin väljäksi, että siihen sisältyisi kaikki liikkuvan kuvan muodot. (Poroila 2006, 70.) Poroila viittaa Tekijänoikeuskomitean V:een mietintöön, jossa sanotaan seuraavasti:

Tekijänoikeudellisessa mielessä elokuvateoksena pidetään liikkuvista kuvista tai liikkuvista kuvista ja äänestä muodostuvia teoksia sekä muita elokuvaamiseen rinnastettavalla tavalla ilmaistuja teoksia, jotka ylittävät tekijänoikeudellisen teoskynnyksen. Tämä määritelmä kattaa perinteisen filmille tallennettujen elokuvien lisäksi muun muassa televisiossa lähetetyt teokset, videotallenteille otetut teokset ja muut elokuvallisin keinoin valmistetut teokset. (Poroila 2006, 70.)

Määrittelystä ollaan kuitenkin myös eriä mieltä. Eräs näkemys on, ettei suojan kohteena voi olla vain tekniikka, jota on käytetty ilmaisuun. Tämän perusteella mukaan ei tulisi laskea esimerkiksi opetusvideoita, vaan ainoastaan taiteeksi laskettuja tuotoksia, kuten näytelmäelokuvia. (Poroila 2006, 71.)

Tekijänoikeuslain 19 §:ssä sanotaan: ”Kun teoksen kappale on tekijän suostumuksella ensimmäisen kerran myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella, kappaleen saa levittää edelleen” (Tekijänoikeuslaki 446/1995 2:19 §). Tämä laki koskee esimerkiksi kirjoja ja musiikkia. Elokuvateosten kohdalla lakiin on kuitenkin tehty poikkeus: teosta ei saa levittää ilman tekijänoikeuksien haltijan erillistä lupaa (Poroila 2006, 70). Eli toisin kuin ostaessa kirjoja tai musiikkia, elokuvaa ostaessa kirjaston täytyy ostaa myös lainausoikeudet (Paavonheimo 2011, 12). Tämä tarkoittaa sitä, että kirjaston on maksettava lainaukseen menevästä elokuvasta myös tekijänoikeusmaksu, joka saattaa tuoda elokuvalle lisää hintaa jopa sata prosenttia elokuvan myyntihintaan nähden (Poroila 2006, 71). Kirjasto ei siis pysty ostamaan elokuvia esimerkiksi Anttila-tavaratalosta, sillä sieltä ostetut elokuvat eivät sisällä lainausoikeutta. Elokuvien kirjastomyynti on annettu maahantuojaan ja välittäjän toimesta 4-6 myyjälle, jotka saavat myydä lainausoikeuden sisältäviä elokuvia kirjastoille. (Ålander 2010, viitattu 2.8.2014.)

Elokuvateoksen erityiskäytännöt voivat hämmentää myös asiakasta. Rikkoutuneen kirjan tilalle asiakas voi tuoda itse ostamansa vastaavan kappaleen, mutta elokuvien kohdalla se ei ole yhtä helppoa. Vaikka järki sanoisi, että tekijänoikeudet maksetaan kyseistä teoksesta, näin ei kuitenkaan ole. Tekijänoikeusmaksut maksetaan kyseisestä tallenteesta, eli siitä yhdestä tietystä DVD:stä tai Blu-ray:sta. (Poroila 2006, 99.) Asiakkaan on siis korvattava käytössä rikkomansa elokuva rahallisesti.

3.3 Elokuva kirjaston aineistolajina

Elokuvat ovat haastava aineistolaji kirjastolle. Se on kuitenkin nykyään jo niin suosittu aineisto, että kirjaston on vain selvittävä sen kanssa. Paavonheimo kuvaa artikkelissaan elokuvapalvelua kirjastotoiminnan tehopakkaukseksi, jonka suosio vain kasvaa. Vuonna 2010 se ohitti ensimmäistä kertaa musiikkiäänitteiden lainauksen, vaikka elokuvahankinnat olivat jopa kolmanneksen äänitehankintoja pienemmät. Paavonheimo huomauttaa myös, että kirjastojen kannattaisi käyttää hyväksi elokuvapalvelujen suosiota, sillä hän uskoo vetovoimaisen kokoelman lisäävän ihmisten

kirjastonkäyttöä ja auttavan näin myös kirjaston asemaa yhteiskunnassa. (Paavonheimo 2011, 13.)

Kotanen kertoo tutkimuksensa tuloksissa mitä ongelmia elokuviin ja niiden kokoelmatyöhön oli vuonna 1997. Uskoisin ongelmakohtien olevan pitkälti samoja nykypäivänäkin. Ensimmäinen ongelma on raha. Kuten jo aiemmin on tullut ilmi, elokuvien hankkiminen on kirjastolle kallista. Toisena ongelmana ovat Kotasen mukaan tarjontaan liittyvät ongelmat. Tähän liittyy muun muassa se, että kysyntä ei aina vastaa tarjontaa. Kokoelmat ovat usein pieniä ja koostuvat satunnaisista hankinnoista eli yhteinen linja hankinnoilla olisi tarpeellinen. Tarjonnan ongelmiin liittyy myös hankintojen tekijän tiedonpuute elokuvista. (Kotanen 1997, 99–101.) Mikäli kirjastohenkilökunnalla ei ole kokemusta tai henkilökohtaista kiinnostusta elokuviin, niiden hankkiminen voi olla täysin sattumanvaraista. Tämän aiheen helpottamiseksi on tämä koko opinnäytetyö tehty. Kolmanneksi ongelmaksi Kotanen mainitsee tekniset ongelmat. Tällainen on esimerkiksi elokuvan kunnon tarkistaminen lainojen välissä: kirjastoilla ei ole resursseja tarkistaa jokaista elokuvaa. Tästä syystä elokuvia tarkistetaan yleensä vain silloin kun asiakkaalla on siitä jotain huomautettavaa. (Kotanen 1997, 102–107.)

Elokvakokoelman ylläpitoon liittyviä ongelmia ovat myös määrärahojen puute, kokoelmatyön vaikeus, asiakaspalvelun haastavuus sekä fyysiset tilat. Jossain kirjastossa ongelmaa voi aiheuttaa myös johtoportaan negatiivinen suhtautuminen elokuvapalveluihin, mutta tämä on aika harvinaista. Määrärahojen puute on selkeä ongelma, sillä kirjastojen määrärahat ovat muutenkin vähäiset ja elokvakokoelman ylläpito on kallista. Kokoelmatyössä suurin ongelma on jo aiemmin mainittu tiedonpuute. Ei pelkästään se, että mitä elokuvia hankitaan, mutta joillain kirjastoilla voi olla epätietoisuus siitä, että mistä elokuvia kannattaisi hankkia. Lisäksi elokvapoliitiikan epäselvyys, eli millaista kokoelmakokonaisuutta kirjastossa halutaan ylläpitää, voi aiheuttaa pään vaivaa. Asiakaspalvelussa ongelmia tuottavat muun muassa kysyntään vastaaminen, ikärajat ja elokuva-aineiston lyhyemmät laina-ajat. (Kotanen 1997, 102–107.) Tilat aiheuttavat myös ongelmia, sillä elokuvia tulee koko ajan vain lisää. Koska elokuvat ovat kirjastolle niin arvokkaita, niitä ei poisteta ennen kuin ne menevät rikki. Myös tämä on kokoelmatyön ongelmakohta. Formaattimuutokset ovat auttaneet asiaa, sillä esimerkiksi DVD-levyn kotelo vie huomattavasti vähemmän tilaa kuin VHS-kasetin kotelo, Blu-ray:sta puhumattakaan. (Eteläaho, haastattelu 4.9.2014.)

Elokvapalvelujen hyviksi puoliksi Kotanen listaa sen suosion, uusien asiakasryhmien saavuttamisen, asiakkaiden positiivisen palautteen, Ylen ja Kirjastopalvelun tarjonnan luotettavuuden,

asiakkaiden suhtautumisen sääntöihin ja niiden noudattamisen, videoiden kestävyiden ja myönteisen lisän kirjaston tarjontaan (Kotanen 1997, 109). Uskon Kotasen listan myönteisistä asioista pitävän edelleenkin paikkaansa lukuun ottamatta kuudetta kohtaa eli aineiston kestävyttä. Videot kestivät ehkä hyvin, mutta DVD- ja Blu-ray-levyt naarmuuntuvat helposti, joka saattaa johtaa siihen, ettei levy enää toimi.

Formaattimuutoksetkaan eivät ole kirjastolle aivan yksinkertainen juttu. Kotanen kuitenkin uskoo, että elokuvapolitiikan keskittyessä sisältöön, tallennemuotojen muutokset tapahtuvat helposti. Hän myös uskoo, että vaikka Internetpalvelut lisääntyvätkin, kirjastolla on silti oma paikkansa elokuvien tarjoajana. Kirjasto tarjoaa asiakkailleen vaihtoehtoja videovuokraamojen ja Internetpalvelujen elokuville, mutta huolehtii myös tasa-arvosta, sillä kirjaston elokuvapalvelut ovat kaikille ilmaisia. Lisäksi kirjaston toimintaan kuuluu asiakkaiden ohjaaminen kaikkien uusien teknologioiden keskellä. (Kotanen 1997, 149.) Mielestäni ongelmia formaattimuutoksissa aiheuttaa myös vanhojen formaattien hävittäminen. Niitä ei kannata heti hävittää, mutta aikojen saatossa, kun esimerkiksi VHS-kasetit eivät enää kierrä lainassa ollenkaan, niistä joudutaan tilan puutteen vuoksi luopumaan.

Haasteelliseksi elokuvakokoelma on koettu myös sisällönkuvailun takia. Usein elokuville ei ole annettu tarpeeksi asiasanoja, joista olisi hyötyä esimerkiksi tiedonhaussa. Yleinen tapa on ollut merkitä vain valmistusmaa, vuosikymmen ja genre. (Ålander & Lukkarinen 2004, 20.) Myös minun mielestäni elokuville pitäisi antaa enemmän asiasanoja. Kuvailevat termit, esimerkiksi elokuvan aiheesta, kertoisivat lisää niin asiakkaalle kuin kirjastotyöntekijällekin.

3.4 Elokuvapalvelujen suositukset kirjastossa

Kirjaston elokuvakokoelmalle ei ole olemassa yleisiä laatusuosituksia. Esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön kokoamassa *Yleisten kirjastojen laatusuositus* – teoksessa ei sanota elokuvasta juuri mitään. ”Hyvässä kirjastossa / laadukkaita kirjastopalveluja tarjoavassa kunnassa” – kohdassa sanotaan, että ”Musiikki-, elokuva-, nuotti- yms. aineistojen pieniä kokoelmia uhkaavaa sisällöllistä pirstoutumista estetään ja kokoelmien eheyttä ja erikoistumista edistetään kokoelmapolitiikan linjauksilla ja valinnoilla” (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 51). Tämä tarkoittaa sitä, että pientä kokoelmaa ylläpitäessä on muistettava pitää yhtä linjaa, jotta kokoelma pysyisi kokonaisuutena, eikä koostu monista eri tekijöistä.

Kotasen toimittamassa videopolitiikka-työryhmän selvityksessä on laadittu suosituksia elokuvakoelman ylläpitämiselle. On hyvä muistaa, että suositukset on laadittu vuonna 1997 eli niiden tämänhetkinen paikkaansa pitävyys on epävarmaa. Uudempia suosituksia ei kuitenkaan ole, joten näistä on lähdettävä. Työryhmän suositukset löytyvät kokonaisuudessaan liitteestä 1, esitteen seuraavassa vain muutamia, kirjaston omaan toimintaan liittyviä suosituksia.

Ensimmäinen suositus, johon kirjastot voivat itse vaikuttaa, on suositus numero 5: ”Alueellinen videotoinnin koordinointi maakuntakirjastojen organisoimana.” Kotanen mainitsee esimerkkinä kokoelmien kierrättämisen, etenkin pienempien kirjastojen kesken. Yhteiset säännöt siitä, mitä mihinkin kirjastoon milloinkin hankittaisiin, ja miten niitä sitten kierrätettäisiin, mahdollistaisi todella onnistuneen yhteisen kokoelmakokonaisuuden maakunnassa. Myös suositus numero kuusi liittyy alueelliseen toimintaan: ”Videoiden tasa-arvoisen aseman turvaaminen kaukopalvelussa.” Suosituksen yhteydessä kehoitetaan kirjastoja tiedottamaan myös elokuvien kaukolainaamisesta. Seitsemännessä suosituksessa kirjastoja kehoitetaan kokeilemaan lyhyempiä laina-aikoja: esimerkiksi Ruotsissa elokuvien laina-aika on keskimäärin 2–3 päivää. Tämä nopeuttaisi aineiston kiertoa ja auttaisi etenkin pienten kokoelmien kirjastoja kierrättämään elokuviaan. Työryhmän suositus numero yhdeksän käsittelee kirjaston tiloja: ”Audiovisuaalisen tiedontuottamisen lisääntymisen kirjastotiloille asettamien vaatimusten huomioonottaminen.” Tässä ei tarkoiteta vain sitä, että elokuvat vievät tilaa hyllystä. Tällä tarkoitetaan asiakkaan mahdollisuutta tutustua aineistoon paikan päällä. Kirjastoissa, jotka tarjoavat elokuvapalvelua, olisi hyvä olla tila elokuvien katsomiselle, sillä se tukisi asiakkaiden tasa-arvoista kohtelua. Kaikilla ei nimittäin ole mahdollisuutta katsoa elokuvia kotona. (Kotanen 1997, 163–175.)

Suosituksissa 10 ja 11 keskitytään koulutuksiin. Suositus numero 10, ”Vuosittainen kirjastoalan videokoulutus- ja keskustelutilaisuus myyntinäyttelytoiminnan pohjalta”, liittyy henkilökunnan kouluttamiseen ja suositus numero 11, ”Elokuva- ja kuvakulttuurin sisällyttäminen kirjastoalan kaikkien opintoasteiden opintokokonaisuuksiin”, koskee kirjastoalan koulutusta korkeakoulussa, mutta myös keskiasteella. Työryhmän mielestä kaikkien alan opiskelijoiden olisi hyvä tietää edes perusteet elokuvataiteesta. Suositus numero 12 käsittelee vuorostaan asiakkaiden kouluttamista elokuva- ja mediakasvatuksen muodossa: ”Elokuva- ja mediakasvatusprojektit kirjastojen kunnallisen yhteistyön piirissä erityisesti elokuvakasvatuksen jatkuvuuden turvaamisen näkökulmasta”. Myös asiakkaiden on hyvä saada tietoa asiasta, mikäli se heitä kiinnostaa. 13. suosituksessa

kehotetaan kirjastoja tekemään asiakaskyselyjä ja selvittämään, mitä käyttäjät ovat mieltä nykyisestä elokuvakokoelmasta ja mitä muutoksia he haluaisivat. (Kotanen 1997, 163–175.)

3.5 Hankinnat ja poistot

Kirjastoihin hankitaan aineistoja tavallisesti suositusten mukaan. Yleisten kirjastojen laatusuosituksen mukaan kirjastojen kokoelmien on oltava tuoreita ja monipuolisia ja niiden on vastattava asiakkaiden tarpeisiin. Suositus on, että kirjasto tarjoaisi sekä kauno- että tietokirjallisuutta, lehtiä, musiikkia, av-aineistoja sekä verkkoaineistoja asiakkailleen. Hankintoja tehdessä on noudatettava kirjaston omaa hankintapolitiikkaa, joka on tehty huomioiden kuntalaisten ikäjakautuma sekä yleisemmät kielet ja ammatit. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, viitattu 29.8.2014.)

Wilén (2007, 60–64) on luetellut kirjastojen kokoelmien kehittämistä käsittelevässä teoksessaan pätevyysvaatimuksia hankintojen tekijälle. Vaatimukset joihin Wilén viittaa, ovat käytössä Iowan yliopiston kirjastossa, mutta ovat pääsääntöisesti hyvin sovellettavissa myös suomalaisiin yleisiin kirjastoihin. Ensimmäisenä vaatimuksena on, että hankintojen tekijä olisi tietoinen hankintoihin liittyvistä juridisista asioista, esimerkiksi tekijänoikeuslaista. Toisena vaatimuksena on suunnitelmallisuus sekä omien taitojensa kehittäminen, esimerkiksi ajankäyttöön tai itsensä kouluttamiseen liittyen. Kolmanneksi hankintojen tekijän on oltava tietoinen käytettävissä olevista resursseista, esimerkiksi määrärahoista. Hänen on myös tunnettava kirjastonsa hankintapolitiikka. Neljännessä kohdassa painotetaan sitä, että hankintojen tekijän on tunnettava aihealueiden sisältöjä ja näin ollen siis tietää mitä kokoelmaan hankkii. Seuraavassa kohdassa keskitytään kokoelmatyön tuntemukseen eli suositellaan, että hankintojen tekijä olisi tietoinen valintaprosessin lisäksi myös poistoista ja varastoinnista. Seitsemännessä kohdassa painotetaan, että hankkijan pitäisi tuntea myös budjetointiprosessi kokonaisuudessaan, jotta hän ymmärtäisi millä perustein budjetti luodaan ja mihin kaikkeen sen on riitettävä. Seitsemännessä vaatimuksessa hankkijaa kehoitetaan tekemään yhteistyötä muiden kirjastojen ja hankintojen tekijöiden kanssa. Seuraavassakin kohdassa puhutaan yhteistyöstä, sillä hankkijan olisi hyvä olla yhteydessä myös yhteistyökumppaneihinsa, esimerkiksi laitoksiin. Viimeisessä kohdassa kehoitetaan arvioimaan jo olemassa olevaa kokoelmaa. (Wilén 2007, 60–64.)

Kirjastoilla ei ole yhdenlaista elokuvien hankintapolitiikkaa, vaan jokaisessa kirjastoissa päätetään sellainen itse. Kaikilla kirjastoilla ei välttämättä ole minkäänlaista hankintapolitiikkaa, vaan valin-

nat voivat olla täysin sattumanvaraisia. (Kotanen 1997, 64–65.) Tornionlaakson hankintapolitiikasta kerrotaan lisää kohdassa 6.2.1 *Tornionlaakson seutukirjaston elokuvapolitiikka*.

Kirjastossa ei ole mahdollista pitää kaikkia maailmassa julkaistuja teoksia useastakaan syystä. Ensimmäinen selvä syy on rajalliset tilat. Joillakin rajat tulevat aiemmin vastaan kuin toisilla, mutta kaikilla ne kuitenkin joskus tulevat vastaan ja viimeistään silloin joudutaan tekemään poistoja. Huttunen viittaa Dilevkoon lisätessään vaihtoehtoisia syitä poistoille. Näitä ovat muun muassa kokoelman tuoreus ja ajantasaisuus, teoksen turmeltuminen tai huonot lainausluvut sekä formaattimuutokset. (Huttunen 2011, 26–27.)

Poistaminen alkaa poistopäätöksestä. Tämän jälkeen tavallisesti kirjastoissa tarkistetaan muutamia asioita, esimerkiksi onko teosta saatavilla muissa toimipisteissä tai lähikunnissa. Usein tarkistetaan myös saatavuus Varastokirjaston kokoelmasta ja yleisimmistä kirjakaupoista. Mikäli teos on huonossa kunnossa, voidaan miettiä, kannattaako teosta yrittää vielä korjata. Poistokriteerit riippuvat aineistosta ja kirjastosta. (Huttunen 2011, 31–32.)

Elokvien poistamisesta kirjastokokoelmasta ei ole paljoa kirjoitettu. Se ei ole ollut ongelma, sillä tähän asti elokuvia on poistettu sitä mukaa, kun ne ovat menneet käyttökelvottomiksi. Kun DVD-levyt alkoivat syrjäyttää VHS-kasetteja, kasetit siirrettiin ensin varastoon ja sieltä poistoon. Suurin osa VHS-kaseteista on ollut tässä vaiheessa jo siinä kunnossa, ettei niitä ole kannattanut alkaa myymään. (Eteläaho, haastattelu 4.9.2014.) Lisäksi useissa kirjastoissa on ollut käsitys, ettei elokuvia saisi myydä poiston jälkeen niistä maksettujen lainausoikeuksien vuoksi. Todellisuudessa elokuva-aineistoa saa myydä siinä missä muitakin aineistoja kun se on poistettu kirjaston kokoelmasta. Sekaannusta aiheuttavat nimenomaan lainausoikeudet, jotka kirjaston on maksettava erikseen jokaiseen kappaleeseen elokuvaa kohden. Tämän vuoksi asiakas ei voi esimerkiksi korvata käytössä rikkomaansa elokuvaa tuomalla tilalle uuden kappaleen, sillä tavallisessa kaupasta ostetussa kappaleessa ei ole mukana lainausoikeuksia. Heikki Poroila vastaa Mediakasvatuksen sivuilla asiasta esitettyihin kysymyksiin ja hänen mukaansa kukin kappale on kirjaston omaa omaisuutta, jonka saa luovuttaa tai myydä eteenpäin. Oikeudet eivät siirry teoksen mukana, vaan ne raukeavat kokonaan. (Mediakasvatus 2007, viitattu 28.8.2014.)

Nykyään elokuvakokoelmat alkavat olla jo laajoja monissa kirjastoissa, ja etenkin pienissä kirjastoissa on ongelmia tilan kanssa. Mikäli elokuvakokoelmaa halutaan ylläpitää tuoreena ja selkeänä on pakko miettiä myös ehjien kappaleiden poistamista tai mahdollisesti varastoimista. Totuus

kuitenkin on, että mikäli aineisto ei ole lähtenyt lainaan avohyllystä, niin vielä huonommin se luultavasti lähtee varastosta, joten sekään ei välttämättä ole paras ratkaisu. Aihetta käsitellään lisää kappaleissa 6.2.3 *Poistot* ja 6.2.4 *Elokuvien varastointi*.

4 TORNIONLAAKSON SEUTUKIRJASTO

Tornionlaakso käsitetään yleensä yhteisnimitykseksi Tornionjoen varressa sijaitsevalle kahdelle kunnalle, Ylitorniolle ja Pellolle. Kuitenkin myös Tornio, Kolari, Muonio ja Enontekiö sekä Ruotsin puolelta Haaparanta, Övertorneå, Kiiruna sekä Pajala kuuluvat Tornionlaaksoon. Tornionlaakson seutukunta tarkoittaa Ylitornion ja Pellon muodostamaa seutukuntaa ja yleensä Tornionlaaksosta puhuttaessa tarkoitetaan sitä.

Tornionlaakson seutukunnassa on reilu 8000 asukasta, joista Ylitornion kunnassa asuu noin 4500 ja Pellon kunnassa noin 3700 asukasta (Kirjastot.fi 2013, viitattu 12.8.2014; Ylitornion kunta 2014, viitattu 12.8.2014; Pellon kunta 2014, viitattu 12.8.2014). Väestön lukumäärä on ollut vähemmän päin ja oma näkemykseni on, että nuoria seutukunnassa asuu enää hyvin vähän. Uskon sen kuitenkin tulevan muuttumaan, sillä Tornionlaakso kehittää palvelujaan koko ajan ja tarjoaa muun muassa työpaikkoja.

4.1 Tornionlaakson kirjasto

Tornionlaakson seutukirjastoon kuuluvat Ylitornion ja Pellon toimipisteet sekä yhteinen kirjastoauto. Ylitornio on kirjaston isäntäkunta, joten hallinnolliset asiat hoidetaan siellä. Seutukirjasto perustettiin 1.1.2011 kun Ylitornion ja Pellon erilliset kunnankirjastot lakkautettiin ja tilalle tuli kahden kunnan yhteinen seutukirjasto. Sekä Pellon että Ylitornion silloiset työntekijät siirtyivät uuteen yhteiseen kirjastoon. Pääsääntöisesti kuitenkin työntekijät jatkoivat ja jatkavat edelleen samoissa toimipisteissä. (Eteläaho, haastattelu 4.9.2014.)

Kahden kunnan kirjastojen yhdistyminen yhdeksi ei ole ollut helppoa, sillä monet mielsivät toimipisteet pitkään erillisinä kirjastoina. Kirjasto on kuitenkin ottanut asiakseen painottaa sitä, että he ovat vain yksi kirjasto, jolla on yhteinen henkilökunta ja yhteinen kokoelma. Pikkuhiljaa asiakkaat ovat alkaneet sisäistää muutoksen ja kirjasto on saanut kiitosta esimerkiksi yhteisestä varaustalonista, joka nopeuttaa teosten saantia. Vaikka kokoelmat ovat yhteisiä, niin uutuuksia tulee silti molempiin toimipisteisiin rekisteriin laitettavaksi, ainakin vielä tällä hetkellä. Tämä helpottaa esimerkiksi kuljettamista. (Eteläaho, haastattelu 4.9.2014.)

Yksi kirjaston erikoisuuksista ovat molemmissa toimipisteissä sijaitsevat itsepalvelulehtisalit. Eteläaho kertoo itsepalvelulehtisalin laajentavan tarjontaa ajallisesti, sillä asiakkaat voivat käydä lukemassa lehtiä myös kirjaston ollessa kiinni. Lehtisaliin pääsee kirjastosta saatavalla avaimella, jonka voivat saada kaikki yli 16 vuotta olevat asiakkaat. Uudella palvelulla on ollut kysyntää ja lehtisalit ovat vakiinnuttaneet paikkansa. Pellossa käyttö on vilkkaampaa kuin Ylitornionlaakso, jonka Eteläaho uskoo selittyvän kirjaston sijainnilla: Pellossa kirjasto on keskellä kylää kun taas Ylitornionlaakso se on vähän laidassa. (Eteläaho, haastattelu 4.9.2014.)

Eteläaho uskoo kunnan väestön vanhusvoittoisen ikärakenteen vaikuttavan selvästi kirjaston asiakaskuntaan. Asiakkaista löytyy kuitenkin myös työssäkäyvää aikuisväestöä. Ala- ja yläkoulut sekä lukio löytyvät molemmista kunnista, mutta muuta keskiasteen koulutusta ei ole paljoa, mikä selittää nuorten vähyyden kunnassa. Kirjasto tekee paljon yhteistyötä kaikkien kouluasteiden kanssa, joka edesauttaa lasten ja nuorten kirjastonkäyttöä. Pääpaino asiakkaiden kirjastonkäytössä on lainauksessa, mutta myös Internetpalveluja käytetään usein. Kummassakaan kunnassa ei ole rautatieasemaa, joten usein kirjastoon tullaan tulostamaan esimerkiksi junalippuja. Eteläahon mukaan Tornionlaakso on tyypillinen lappilainen seutukunta, jonka hän näkee hyvin virkeänä. (Eteläaho, haastattelu 4.9.2014.)

Tornionlaakson seutukirjastossa on tällä hetkellä nimekkeitä seuraavasti: DVD-levyjä on 1871 nimekettä, Blu-ray-levyjä on 40 nimekettä ja VHS-kasetteja on 241 nimekettä. Myös niteiden eli varsinaisten kappaleiden kohdalla luku on aika lailla sama, sillä Tornionlaaksossa hankitaan yleensä kutakin elokuvaa vain yksi kappale. Kappalemääriin on laskettu vain aikuisten luokka 84.2. (Eteläaho, haastattelu 4.9.2014.)

4.2 Tornionlaakson kirjasto osana Lapin Kirjasto –kirjastokimppaa

Tornionlaakson seutukirjasto kuuluu Lapin Kirjasto –kirjastokimppaan, joka on yhteinen ryhmittymä melkein kaikkien Lapin maakuntien kirjastojen kesken. Sekä Ylitornion että Pellon kunnankirjastot liittyivät kimppaan vuonna 1996, ja juuri kimppaan kuulumisen helpotti myös yhdistymistä seutukirjastoksi. Kimpan kokoelmat ovat kaikkien kimpussa mukana olevien kuntien asiakkaiden käytössä ja asiakkaat hyödyntävät palvelua Tornionlaaksossa hyvin etenkin elokuvien osalta. Kuljetukset tapahtuvat Rekku-kuljetuksella, joka on edullinen ja nopea, mikä selittää palvelun suosion (Eteläaho, haastattelu 4.9.2014.)

Muiden kimpan kirjastojen elokuvakokoelmat vaikuttavat Eteläahon mukaan heidän hankintoihinsa. Esimerkiksi joitain erikoisempia elokuvia, joiden ei uskota kiertävän Tornionlaaksossa, ei hankita mikäli sitä löytyy muista kimpan kirjastoista. Kimpalla ei kuitenkaan ole yhteistä kokoelmapoliittikkaa. (Eteläaho, haastattelu 4.9.2014.) Rovaniemen kirjasto on maakuntakirjasto, joka hankkii paljon enemmän aineistoja kuin pienemmät kirjastot. Tästä syystä muiden kimpan kirjastojen kokoelmat eivät juuri vaikuta Rovaniemen kirjaston hankintoihin. Lähinnä joidenkin TV-sarjojen kohdalla katsotaan mitä kausia muissa kimpan kirjastoissa on, jotta sarja saataisiin kimppaan kokonaisuudessaan. (Vuontisjärvi, haastattelu 25.8.2014.)

Myös Rovaniemen näkökulmasta elokuva-aineisto liikkuu hyvin kimpan kirjastojen kesken. Vuontisjärven mukaan koko ajan tulee asiakkaiden tekemiä hyllyvarauksia muihin kirjastoihin. Hänen mielestään on todella hyvä, että asiakkaat ovat huomanneet hyödyntää koko kimpan kokoelmia. Asiakkaalle kokoelma näyttäytyy todella laajana, sillä heillä on itselläänkin mahdollisuus selata ja tehdä hyllyvarauksia kaikkiin kimpan kirjastoihin. Myös maksut ovat sopivan pieniä, joten asiakkaat haluavat hyödyntää palvelua. (Vuontisjärvi, haastattelu 25.8.2014.)

Lapin Kirjasto –kirjastokimpan kokoelmassa on elokuvia seuraavanlaisesti: DVD-levyjä on 7951 nimekettä, Blu-ray-levyjä on 220 nimekettä ja VHS-kasetteja on 2381 nimekettä. Näiden kohdalla niteitä on kuitenkin huomattavasti enemmän, sillä jotakin nimekettä voi olla esimerkiksi kymmenen kappaletta, mikäli sitä on kymmenessä kirjastossa yksi kappale. Kappalemäärissä on mukana myös lastenelokuvat luokasta 84.2, sillä niitä ei ollut mahdollista rajata hausta pois. (Eteläaho, haastattelu 4.9.2014.)

5 TUTKIMUSKYSYMYKSET- JA MENETELMÄT

5.1 Tutkimuskysymykset

Helpottaakseni kehittämistehtäväni luonnetta ja sen tarvetta kirjastolle, esittelen seuraavassa opinnäytetyöni kannalta tärkeät kysymykset. Ne ovat jaettu kolmeen pääkysymykseen, joista osassa on alakysymyksiä. Ne ovat esitetty lista- ja kysymysmuodossa, jotta ne olisivat mahdollisimman havainnollistavia.

- Mikä on elokuvakokoelman tämänhetkinen tilanne?
 - Ovatko asiakkaat tyytyväisiä?
 - Ovatko henkilökunnan edustajat tyytyväisiä?
- Miten ylläpitää kirjaston elokuvakokoelmaa?
 - Mitä elokuvia kannattaa hankkia?
 - Mistä löytää tarpeellista tietoa elokuvista?
 - Millä perustein elokuvia aletaan poistaa tilan loppuessa?
 - Kannattaako varastointi?
- Miten elokuvakokoelmaa kannattaisi kehittää? Onko kehittäminen välttämätöntä nyt tai tulevaisuudessa?

Tavoitteena on saada tutkimuskysymyksiin vastaukset kappaleessa 6 *Tulokset ja johtopäätökset*. Vastaukset on eritelty pääluvun sisällä kolmeen alalukuun, jotta jokainen tutkimuskysymys saisi oman luvun vastaustaan varten.

5.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmiini kuuluvat laadullinen, tilastollinen ja toiminnallinen menetelmä. Tutkimukseni luonne on sellainen, että sille on hyötyä useammista menetelmistä.

Laadullinen eli kvalitatiivinen menetelmä

Laadullisessa tutkimuksessa tavallisin tiedonkeruutapa on haastatteluiden pitäminen. Haastatteluisissa on avoimia kysymyksiä tai teemoja, joihin haastateltavan ei tarvitse vastata niin pikkutark-

kasti. Laadullisessa menetelmässä pyritään havainnoimaan ja tulkitsemaan inhimillistä toimintaa. Tutkijan tulee siis tulkita eli ymmärtää haastateltavan puheesta tämän näkökulmia kyseiseen asiaan. Haastattelut perustuvat vuorovaikutukseen, sillä tutkijan on jätettävä omat asenteet ja mielipiteet haastattelun ulkopuolelle ja keskityttävä kuuntelemaan haastateltavaa ja pystyttävä esittämään esimerkiksi jatkokysymyksiä. Omien asenteiden ja uskomuksien jättäminen ulkopuolelle tekee laadullisesta tutkimuksesta objektiivisen. (Tilastokeskus 2014a, viitattu 12.8.2014.)

Käytän haastatteluissani laadullista menetelmää. Haastattelut ovat pääasiassa muodoltaan teemahaastatteluja eli keskustelemme haastateltavan kanssa etukäteen päättämästäni teemasta ja seuraamme haastattelurunkoa (Tilastokeskus 2014c, viitattu 12.8.2014). Haastattelun opinnäytetyötäni varten teemahaastattelu-menetelmällä Terttu Eteläaho ja Kati Vuontisjärveä. Paula Konttaniemeä haastattelen sähköpostin välityksellä. Tornionlaakson kirjaston kirjastotoimenjohtaja Terttu Eteläaho vastaa kysymyksiini koskien seutukirjastoa, kuulumista Lapin kirjasto –kimppaan, kirjaston elokuvapolitiikkaa, kokoelman tämän hetkistä tilannetta, hänen mielipiteitään hankinnoista ja poistoista sekä kehittämisideoista. Kirjastovirkailija Paula Konttaniemi edustaa Pellon toimipisteen näkemystä ja vastaa kysymyksiini koskien elokuvakokoelman tämänhetkistä tilannetta ja kehittämisideoita. Lapin kirjasto – kirjastokimpan näkemystä edustaa Kati Vuontisjärvi Rovaniemeltä. Vuontisjärveltä kysyn haastattelussani kehittämisideoita, mielipiteitä hankinnoista, poistoista ja varastoinnista sekä koko Lapin kirjasto – kirjastokimpan elokuvakokoelmien kokonaistilanteesta.

Määrällinen eli kvantitatiivinen menetelmä

Määrällinen tutkimusmenetelmä on käytössä kun kysyttävät asiat ovat tarkkoja ja ne esitetään satunnaisille tahoille, esimerkiksi kyselylomakkeen muodossa. Kyselylomakkeella tehtyä tutkimusta kutsutaan survey-tutkimukseksi. Tärkeintä määrällisessä tutkimuksessa on saada totuudellista aineistoa, kun taas laadullisessa keskitytään sen hetkiseen aineistoon. Toinen ero on se, että laadullista tutkimusta tehdessä aineistoa tulkitaan koko prosessin ajan, mutta määrällisessä tutkimuksessa on niin kutsuttuja kriittisiä pisteitä, joiden jälkeen ei enää palata aiempiin vaiheisiin. Tähän tutkimusmenetelmään ei kuulu vuorovaikutus, sillä tutkija ei ole tekemisissä haastateltavien kanssa. (Tilastokeskus 2014a, viitattu 12.8.2014.)

Käytän kehittämistehtäväni tutkimuksissa myös määrällistä menetelmää. Toimitan Tornionlaakson seutukirjaston molempiin toimipisteisiin kymmenen kappaletta asiakaskyselyitä, joista saan

selville asiakkaiden näkemyksen elokuvakokoelman tämänhetkisestä tilanteesta ja heidän toiveistaan koskien sen tulevaisuutta. Toimitan lisäksi kirjastoautoon viisi kappaletta asiakaskyselylomaketta. Pidän tarkoituksella kyselylomakkeiden määrän mahdollisimman minimissä, sillä Ylitorion ja Pellon toimipisteet ovat molemmat pieniä yksiköitä eikä lainaajiakaan ole tästä syystä niin paljon. Lomakkeet ovat kirjastoissa kahden viikon ajan. Hyödynnän puolistrukturoitua haastattelumenetelmää, eli kyselylomakkeissani on myös avoimia kysymyksiä ja vastausvaihtoehtoja, esimerkiksi ”jokin muu, mikä?” (Tilastokeskus 2014b, viitattu 12.8.2014).

Toiminnallinen menetelmä

Kolmatta tutkimusmenetelmääni eli toiminnallista menetelmää käytetään, kun tavoitteena on saada aikaan jokin konkreettinen tuotos, esimerkiksi näyttely, tapahtuma tai ohjekirja. Vaikka toiminnallinen opinnäytetyö ei olekaan tutkimus, se silti täyttää tutkimusviestinnän vaatimukset, sillä siihen kuuluu prosessin raportointi ja arviointi. Työelämälähtöisyys ja käytännöllisyys ovat tärkeitä tekijöitä toiminnallisessa opinnäytetyössä. Työn tulisi myös osoittaa, että tekijä hallitsee alan tietoa ja osaa suunnitella ja toteuttaa tutkimuksen. (Vilkka & Airaksinen 2003, 9.)

Opinnäytetyöni toiminnallinen osuus koostuu muistivihon (Liite 2) tekemisestä. Muistivihko sisältää esimerkiksi sanaston ja suoria linkkejä elokuvasivustoille. Vihkon tarkoitus on nopeuttaa elokuvien hankkijan tiedonetsintää ja yksinkertaistaa opinnäytetyössä esitettyjä apukeinoja.

6 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Toimitin yhteensä 25 asiakaskyselylomaketta (Liite 3) Tornionlaakson kirjastolle: 10 kappaletta Ylitorniolle ja Pelloon sekä viisi kappaletta kirjastoautoon. Vastauksia sain takaisin 17 kappaletta, jotka jakaantuivat kuvion 1 mukaan:

KUVIO 1. Kyselyyn osallistuneiden ensisijaisesti käyttämä toimipiste.

Vastausprosentti kokonaisuudessaan oli siis 68 %. Selkeästi paras vastausprosentti oli Pellon toimipisteessä, sillä jopa 65 % vastanneista kertoi käyttävänsä pääsääntöisesti Pellon toimipistettä. Ylitornion vastausprosentti oli 29 % ja kirjastoauton 6 %. Ihmetystä herättää Pellon 11 vastaajaa kun sinne lähetettiin lomakkeita vain 10. Todennäköisesti joku vastanneista on osallistunut kyselyyn kirjastoautossa tai Ylitornion toimipisteessä, mutta yleensä käyttää Pellon toimipistettä.

Haastattelut sujuivat ongelmitta. Kati Vuontisjärven ja Terttu Eteläahon haastattelut kestivät reilun tunnin, jonka tallentamiseen käytin puhelintani. Paula Konttaniemen haastattelun suoritin sähköpostihaastatteluna alkuperäisen suunnitelman eli tavallisen haastattelun sijaan, sillä sopivaa aikaa vierailulle ei löytynyt. Mielestäni myös sähköpostihaastattelu oli hyvä keino kerätä tietoa siitäkin huolimatta, että se esti aiheen laajemman käsittelyn.

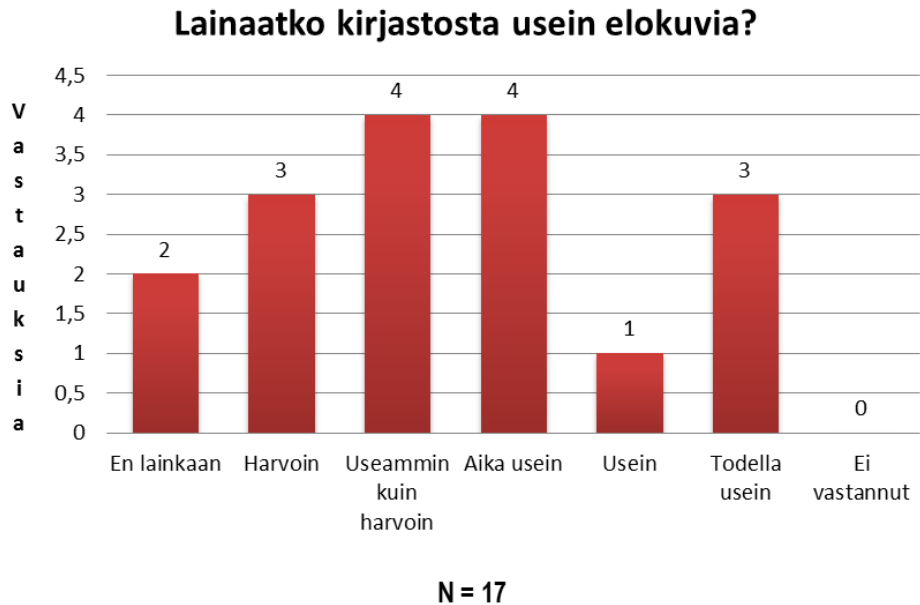
6.1 Katsaus tämänhetkiseen kokoelmaan

Haastatteluiden ja asiakaskyselyn perusteella kokoelmaan ollaan pääsääntöisesti tyytyväisiä. Eteläahon mukaan lainaukset ovat lisääntyneet merkittävästi vuosittain, mutta hän mainitsee tarjonnan kasvamisen vaikuttaneen siihen selvästi. Joka vuosi hankitaan enemmän elokuvia kuin edeltävänä vuonna ja laaja tarjonta houkuttaa myös asiakkaita. VHS-kasettien lainaaminen on vähentynyt melkein olemattomaksi, sillä enää edes lastenelokuvat, jotka kiersivät vielä muutama vuosi sitten, eivät tahdo enää liikkua.

Eteläahon mielestä Tornionlaakson kirjaston aikuisten osaston elokuvakokoelma on kattava, vaikka tietenkin se voisi olla vielä kattavampi. Käytettävissä olevien rahojen suhteessa kokoelma on kuitenkin niin kattava kuin se voisikin olla. Myös Konttaniemen mielestä kokoelma on tällä hetkellä kattava.

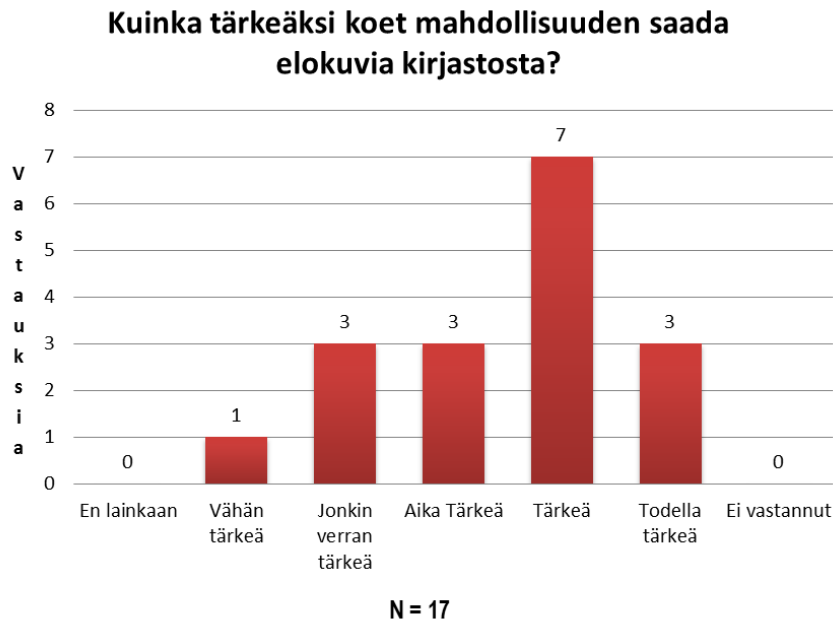
Elokuvakokoelmaa käytetään paljon sekä Eteläahon että Konttaniemen mielestä. Iso prosentti kaikista lainoista on nimenomaan elokuvia. Eteläahon mielestä kokoelma on sellainen, että sitä kannattaa pitää yllä laadukkaana. Hän kertoo asiakkaidenkin usein ihmettelevän ja kehuvan kokoelman määrää. Konttaniemi mainitsee lasten elokuvien olevan Pellossa paljon suosittumia, ja asiakkaan iän vaikuttavan todella paljon elokuvien lainaukseen. Molempien haastateltavien mielestä hyllystä löytyy varmasti myös elokuvia, jotka eivät kierrä lainassa. Ylitorniolla näitä elokuvia ei ole vielä alettu poistaa, mutta Pellossa on jo muutamia tallenteita poistettu.

Eteläaho kertoo haastattelussaan, että vaikka elokuvia on paljon, kokoelman tilasta ei ole tarkkaa tietoa. Asiakkailta saadun palautteen perusteella kokoelmassa on paljon suosittuja elokuvia, mutta Eteläaho uskoo hyllyssä olevan myös elokuvia, joita ei lainata. Kokoelmaa kannattaisi mielestäni päivittää siten, että sieltä poistettaisiin teokset, joita ei enää lainata ja tilalle hankittaisiin uusia, suosittumia elokuvia. Elokuvien hankkimisesta ja poistamisesta on lisää kappaleessa 6.2.2 *Apuja hankintaan* ja 6.2.3 *Poistot*.

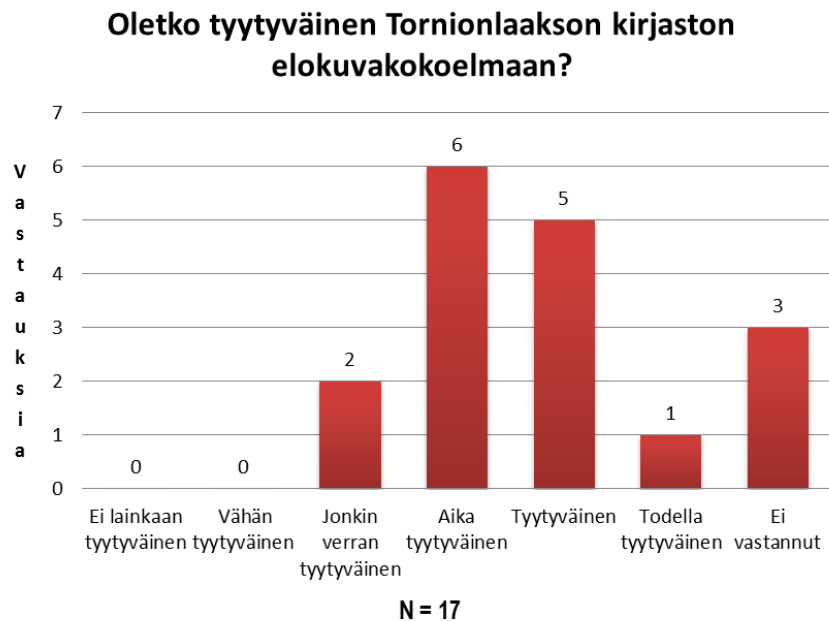
KUVIO 2. Kyselyyn vastanneiden elokuvien lainaaminen.

Asiakaskyselyyn vastanneet poikkesivat merkittävästi toisistaan, kuten kuviosta 2 nähdään. Positiivista on, että kaikki vastanneet vastasivat tähän kysymykseen eli ”ei vastanneita” ei ollut yhtään. Kaksi vastaajaa viidestätoista eli noin 12 % ei lainannut elokuvia ollenkaan kirjastosta. Harvoin kirjastosta kertoi lainaavansa kolme vastaajaa, mikä tekee noin 18 % kaikista vastaajista. Useammin kuin harvoin ja aika usein elokuvia lainasi neljä vastaajista eli 24 %, mikä tarkoittaa enemmistöä. Yksi vastaajista vastasi kohtaan ”usein”, mikä tarkoittaa noin 7 % vastaajista. Myös todella usein lainaavia vastaajista löytyi, sillä näin vastasi kolme vastaajista, mikä tarkoittaa 18 % kaikista vastaajista. Kokoelman käyttö on siis hajanaista, mutta silti tulkittavissa suosituksi.

KUVIO 3. Kyselyyn osallistuneiden mielipide kirjaston elokuvapalvelujen tärkeydestä.

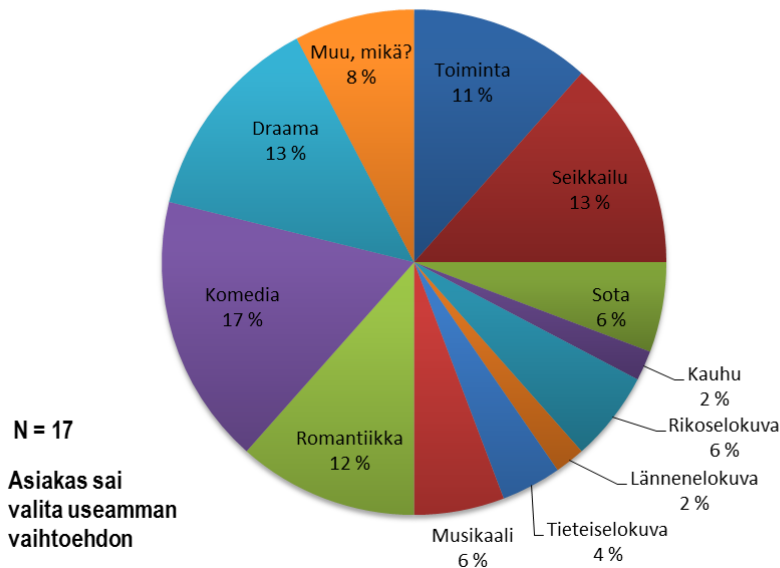
Vaikka kyselyyn vastanneista osa ei lainannut elokuvia ollenkaan ja osa vain harvoin, kokonaisvaltaisesti pidettiin tärkeänä sitä, että kirjastosta on mahdollisuus saada elokuvia, kuten kuviosta 3 voidaan nähdä. Vastaajista peräti seitsemän piti mahdollisuutta tärkeänä ja kolme todella tärkeänä. Seitsemän seitsemästatoista tarkoittaa 41 % vastausprosenttia mikä on huikea. Kolme seitsemästatoista tarkoittaa 18 % vastausprosenttia mikä on myös oikein hyvä. Näin vastattiin kohtiin ”todella tärkeä”, ” aika tärkeä” ja ” jonkin verran tärkeä”. Vain yksi vastasi, että hänen mielestään mahdollisuus lainata elokuvia kirjastosta on vain vähän tärkeää. Kaikkein positiivisinta on, että yksikään vastaajista ei vastannut kohtaan ”ei lainkaan tärkeää”. Tulokset osoittavat, että vaikka asiakkaat eivät käyttäisikään palvelua he silti arvostavat mahdollisuutta lainata elokuvia ilmaiseksi. Tulosten pohjalta voi myös päätellä, että kokoelmaa kannattaa huoltaa ja se kannattaa pitää tasokkaana.

KUVIO 4. Kyselyyn vastanneiden tyytyväisyys Tornionlaakson kirjaston elokuvakokoelmaan.

Asiakaskyselyn seuraavassa kohdassa kysyin asiakkaiden tyytyväisyyttä kirjaston tämänhetkiseen elokuvakokoelmaan, minkä vastauksia voi tarkastella kuviosta 4. Peräti kolme vastaajista jätti vastaamatta kokonaan tähän kysymykseen. Syynä saattoi olla kysymyksen sijainti eli on mahdollista, että vastaaja ei huomannut kyseenomaista kysymystä. Toinen mahdollinen syy voi tietenkin olla se, ettei vastaaja osannut vastata kysymykseen ja jätti sen siitä syystä tyhjäksi. Näistä huolimatta tulokset näyttävät mielestäni positiivisilta. Yksikään vastaajista ei vastannut kohtiin ”ei lainkaan tyytyväinen” tai ”vähän tyytyväinen”. Vastaajista 12 % oli sitä mieltä, että he ovat kokoelmaan jonkin verran tyytyväisiä. Suurin osa vastaajista piti kokoelmaa keskivertona, sillä kohtaan ”aika tyytyväinen” vastasi peräti kuusi seitsemästätoista eli 35 %. Viisi seitsemästätoista oli sitä mieltä, että kokoelmaan voi olla tyytyväinen ja yksi oli siihen jopa todella tyytyväinen. Kokonaisuus osoittaa, että kokoelmaan ollaan vähintään keskivertotyytyväisiä.

Minkä lajin elokuvia lainaat mieluiten?

KUVIO 5. Kyselyyn vastanneiden tavallisimmin lainaamat elokuvagenret.

Seuraavassa kysymyksessä tiedustelin asiakkaiden genremielityksiä. Vastajaan oli mahdollista valita niin monta genreä kuin he halusivat ja valinnat jakautuivat kuvion 5 mukaisesti. Komedia sai genreistä selkeästi eniten kannatusta saamalla jopa 17 % vastauksista. Seuraavaksi suosituimpia olivat seikkailu ja draama 13 %:lla ja heti perässä oli romanttiset elokuvat 12 %:lla. Myös toimintaelokuvia voi pitää suosittuina, sillä ne saivat 11 % kaikista vastauksista. Musikaali-, rikos- ja sotaelokuvat saivat 6 % eli tulkitsisin niille löytyvän lainaajansa, vaikka genret eivät kaikkein suosituimpia olekaan. Tieteiselokuvat saivat 4 % vastauksista ja kauhu- ja lännenelokuvat saivat vain 2 %. Mikään genre ei kuitenkaan jäänyt nolliille, joten jokaisen olisi siis hyvä olla edustettuna. Kysymykseen oli mahdollista vastata myös ”muu, mikä?”. Tähän vastasi neljä kyselyyn vastanneista ja kaikista vastauksista se sai 8 %. Yksi asiakas kertoi lainaavansa lisäksi dokumenttielokuvia. Moni oli vastannut kohtaan myös lastenelokuvia, vaikka kysely käsittelikin ainoastaan aikuisten osaston elokuvia.

6.2 Apuja hankintaan ja poistoihin

Tähän kappaleeseen on koottu haastatteluiden, asiakaskyselyn ja oman asiaan perehtymisen pohjalta kehitettyjä apukeinoja elokuvakokoelman ylläpitämiseen. Haastateltavina ovat toimineet

Tornionlaakson seutukirjaston kirjastotoimenjohtaja Terttu Eteläaho, kirjastovirkailija Paula Konttaniemi ja Rovaniemen kaupunginkirjasto-maakuntakirjaston elokuvavastaava Kati Vuontisjärvi. Haastateltavat on esitelty tarkemmin kappaleessa 4.2 *Tutkimusmenetelmät*.

6.2.1 Tornionlaakson seutukirjaston hankintapolitiikka

Eteläahon mielestä elokuvat ovat tämän päivän aineistolaji, jota lainataan ja jota on oltava tarjolla. Hänen mukaansa se on ehdottomasti sellainen kokoelma, jota kannattaa pitää yllä ja joka kannattaa pitää hyvänä, sillä sille on kysyntää. Tornionlaaksossa ei ole määritelty elokuvakokoelmalle sen kummempaa tarkoitusta, vaan se nähdään osana kokoelmatarjontaa. Vaikka elokuvat nostavat selkeästi kirjaston lainauslukuja, se ei ole koskaan ollut pääpointti niiden tarjoamiselle. Kirjasto ei myöskään halua kilpailla videovuokraamojen kanssa vaan Eteläahon mielestä eri toimijat voisivat täydentää toisiaan ja ne voivat menestyä rinnakkain. Kirjastoonkin hankitaan kaupallisia elokuvia, mutta niiden ohella myös paljon muuta, kuten klassikoita tai eurooppalaisia elokuvia.

Tornionlaakson kirjaston elokuvahankinnoista vastaa Eteläaho itse. Elokuvista kiinnostuneet henkilökunnan jäsenet ovat kuitenkin myös mukana hankinnoissa, esimerkiksi vinkkaamalla omia ehdotuksiaan ja kertomalla asiakkaiden antamaa palautetta eteenpäin.

Kirjasto hankkii elokuvat lähinnä BTJ-palvelun kautta, sillä heillä on kilpailutettu sopimus tämän kanssa. Kirjastossa käy myös useamman kerran vuodessa yksityisien tarjoajien edustajia esimerkiksi *Suomalaisesta Elokuvapalvelusta*, *FutureFilm:stä* ja *Mistar:sta*. Näiltä kirjasto voi hankkia elokuvia, joita BTJ:llä ei ole tarjota.

Elokuvien hankkimisille ei hirveästi ole kriteerejä Tornionlaakson kirjastossa. Klassikot kirjasto hankkii lähes kaikki ja kotimaisistakin suurimman osan. Eurooppalaisiakin elokuvia hankitaan hyvin, sillä ne ovat harvinaisempia videovuokraamoissa tai Internetpalveluissa. Tornionlaaksossa hankitaan reilusti myös kaupallisempia elokuvia niillä perusteilla, että elokuva on edes jollakin tavalla hyvä ja että se tulee mitä luultavimmin kiertämään hyvin lainassa. Myös genreä mietitään hankintatilanteessa, etenkin asiakaskunnan näkökulmasta. Ikärajat vaikuttavat elokuvien hankintaan, sillä Tornionlaakson kirjastoon ei hankita K18-elokuvia muutoin kuin erityistapauksissa, esimerkiksi kauhuklassikoiden kohdalla.

6.2.2 Apuja hankintaan

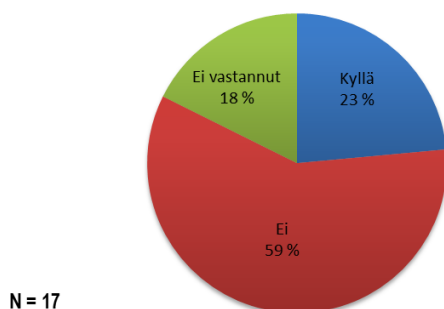
Tornionlaaksossa toivottiin, että hankintaan kehiteltäisiin jonkinlaisia suuntaviivoja nimenomaan heidän kirjastoaan ajatellen. Seuraavassa esittelen muutamia ideoita, jotka voisivat helpottaa hankintaa.

Elokuvaraati

Rovaniemen kaupunginkirjasto-maakuntakirjastossa toimii elokuvaraati, joka tekee elokuvien hankkijalle ehdotuksia ja suosituksia. Raati ei pidä erillisiä kokouksia, mutta se saattaa olla mukana esimerkiksi tapaamassa edustajia, jotka käyvät esittelemässä saatavilla olevia elokuvia. Raadissa on mukana elokuvista kiinnostuneita työntekijöitä. Raati on hyvä keino vaikuttaa hankintoihin ja tehdä niistä monipuolisia. Vuontisjärvin mainitsi haastattelussaan, että oma maku vaikuttaa aina alitajuntainisesti taustalla, vaikka kuinka monipuolisesti yrittäisikin hankkia elokuvia. Raadissa voi olla mukana henkilöitä, jotka tietävät paljon jostain tietystä genrestä, esimerkiksi kauhuelokuvista, joista hankintojen tekijällä ei välttämättä ole niin hyvää tietämystä. Mielestäni raatia voisi kokeilla myös Tornionlaaksossa. Ensinnäkin raadissa olisi hyvä olla mukana myös joku Pellon toimipisteestä, sillä siellä tunnetaan paremmin sen kunnan käyttäjät. Yksi vaihtoehto on myös ottaa raatiin mukaan myös elokuvista kiinnostuneita asiakkaita, jotka voisivat tehdä omia ehdotuksiaan.

Uudet formaatit: Blu-ray

Toivoisitko lisää Blu-ray-muotoisia elokuvia perinteisten DVD-elokuvien rinnalle?

KUVIO 6. Kyselyyn vastanneiden mielipide siitä, tarvitseeko kirjastoon hankkia lisää Blu-ray-elokuvia.

Asiakaskyselyn tuloksista kävi ilmi, että myös Blu-ray-elokuvia kaivattaisiin lisää, kuten kuviosta 6 voidaan nähdä. Seitsemästätoista vastanneesta neljä toivoi kokoelmaan lisää blu-ray-muotoisia elokuvia ja kymmenestä heistä riittivät DVD-elokuvat. Kolme vastanneista jätti vastaamatta kysymyksen kokonaan. Blu-ray-elokuvia toivoneiden määrä on siis 24 % kaikista kyselyyn vastanneista eli mielestäni huomattava kun ajatellaan kirjaston kokoa.

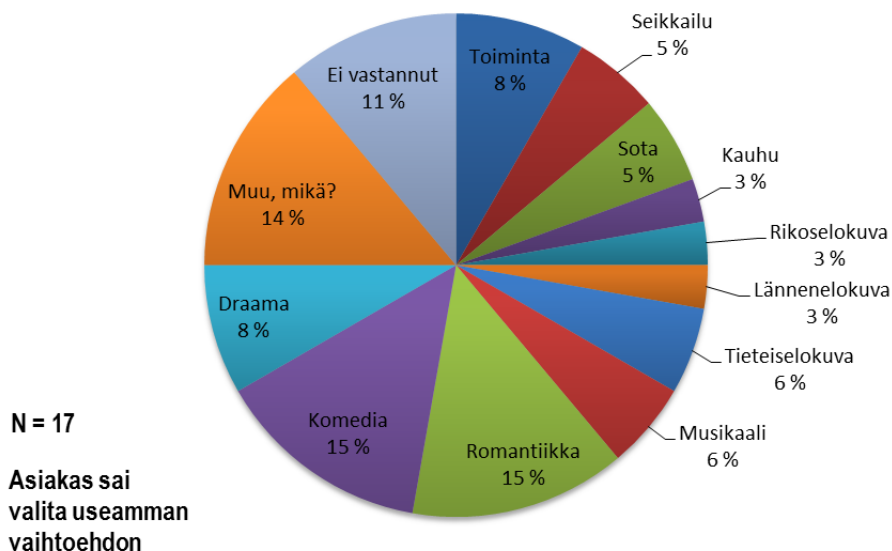
Vuontisjärvi kertoi haastattelussaan, että Rovaniemelle hankitaan kyllä Blu-ray-elokuvia, mutta vähän suhteessa DVD-elokuvaan. Heillä perusteena Blu-ray-elokuvan hankinnalle on yleensä elokuvassa käytetty tekniikka. Joissakin elokuvissa erikoistehosteisiin käytetty tekniikka vaatii kunnolla toimiakseen Blu-ray-tekniikan. Mikäli Tornionlaakson asiakkaat toivovat lisää Blu-ray-elokuvia ja mikäli kirjasto haluaa niitä hankkia, myös heidän olisi hyvä tarkastella kutakin elokuvaa tältä kannalta. Edustajat varmasti osaavat kertoa sen, kannattaako kyseinen elokuva hankkia Blu-ray:na vai DVD:nä, eli heiltä voi kysyä myös tekniikasta. Suoraan listaltakin tilattaessa kannattaa miettiä kyseistä asiaa.

Mitä hankitaan?

Rovaniemen ja Tornionlaakson kirjastojen välillä näkyvin ero hankintapolitiikassa oli suhtautuminen K18-elokuvaan. Tornionlaakso hankkii K18-elokuvan ainoastaan siinä tapauksessa, että se on klassikko, kun taas Rovaniemellä asian suhteen ei olla niin ehdottomia. Vuontisjärven mukaan elokuvien hankkimisille ei ole esteenä sen korkea ikäraja. Elokuvalla on oltava kuitenkin oltava jotain annettavaa väkivallan lisäksi. Tornionlaakson hankintapolitiikka on tietenkin täysin heidän päätettävissään, mutta asiaa kannattaa miettiä. Esimerkiksi useat kauhuelokuvat ovat kiellettyjä alle 18-vuotiailta, joten tästä syystä kokoelman genrejaottelu ei voi olla tasavertaista mikäli kokoelma ei sisällä kauhuelokuvia.

Elokuvan genre on myös tärkeä huomioida elokuvia hankittaessa. Rovaniemellä Vuontisjärven mukaan suosituimpia genrejä ovat selkeästi romantiikka ja toiminta, kun taas Tornionlaaksossa suosituimpia asiakaskyselyn perusteella ovat draama ja komedia. Genretuntemus on mielestäni todella hyvä apuväline elokuvia hankkiessa. Vaikka ei tuntisikaan jokaista elokuvaa, niin sen genren tunteminen voi helpottaa päätöksen tekemistä. Kirjastojen elokuvakokoelmien on hyvä olla monipuolisia, jotta sieltä löytyisi katsottavaa kaikille asiakkaille. Kun kaikki genret ovat edustettuina tasapuolisesti, hyllystä löytyy jokaiselle jotakin.

Millaisia elokuvia toivoisit lisättävän kokoelmaan

KUVIO 7. Kyselyyn vastanneiden toiveet kirjastoon hankittavista elokuvagenreistä.

Kuviosta 7 nähdään, että asiakaskyselyn perusteella asiakkaat toivoisivat kokoelmaan lisää romantiikkaa ja komediaa, sillä molemmat näistä genreistä sai 15 % toiveista. Myös toimintaa ja draamaa kaivattiin lisää, sillä ne saivat 8 % kaikista toiveista. Musikaalit ja tieteiselokuvat saivat 6 % vastauksista ja seikkailu- ja sotaelokuvat saivat 5 %. Kauhun, rikoselokuvan ja lännenelokuvan voisi päätellä olevan kokoelmassa hyvin edustettuina, sillä kaikki nämä saivat vain 3 % kaikista toiveista. 14 % vastauksista kohdistui kohtaan ”muu, mikä?” toivoen lisää uutuuselokuvia ja Oscar-palkittuja laatuelokuvia.

Tasapuolisuutta tukee genren lisäksi myös elokuvan alkuperä. Hollywoodin kaupalliset elokuvat ovat kaikkein suosituimpia lainattavia, mutta ne eivät voi olla yksin se, mitä kirjastoihin hankitaan. Kirjastoilla on tehtävänä tarjota viihteen lisäksi myös sivistystä, joten kirjastoissa on hyvä olla tarjolla myös elokuvia, jotka eivät välttämättä niin hyvin kierrä, mutta jotka ovat jollain tavalla merkityksellisiä. Tällaisia ovat esimerkiksi klassikot ja eurooppalaiset taide-elokuvat. Vuontisjärven mukaan kiitosta asiakkailta on saatu nimenomaan siitä, että kirjastosta löytyy elokuvia, joita ei muualta saa. Myös kotimaisia elokuvia hankitaan yleensä kirjastoihin herkemmin. Vuontisjärvi kertoi, että Rovaniemen kirjastoon hankitaan lähes kaikki kotimaiset elokuvat. Eteläahon mukaan Tornionlaaksossakin niitä tarkastellaan aina lähemmin ja hankitaan herkemmin.

Käsittelin kappaleessa 3.3 *Elokuva kirjaston aineistolajina* elokuvien hankintaan liittyviä ongelmia. Rahanpuutteeseen ei ole olemassa sen kummempaa ratkaisua kuin se, että määrärahat osattaisiin käyttää oikein. Tämä tarkoittaa sitä tarkkaan harkittuja ostoja, mikä johtaa toiseen ongelmaan, eli tiedon puutteeseen. Jotta elokuvia voisi hankkia varmalla otteella, elokuvien hankkijalla olisi hyvä olla kiinnostusta ja edes vähän tietämystä elokuvista. Internetistä löytyy paljon erilaisia palveluja, jotka sisältävät tietoa elokuvista. Esimerkiksi *Internet Movie Database (IMDb)*, *Rotten Tomatoes*, American Movie Classic Companyn ylläpitämä *Filmsite* ja suomenkielinen *Leffatykki* ovat hyviä apuvälineitä elokuvien hankkijalle. Osoitteet kaikkiin näihin palveluihin löytyy liitteestä 2 eli muistivihosta. Palveluista löytyy pisteytyksiä, arvosteluja, juonikuvauksia, listoja ja tietoa elokuvan tekijöistä, joten elokuviin ja katsojien vastaanottoon pystyy tutustumaan ennen elokuvien hankkimista. *Rotten Tomatoes* -sivustolla on katsojien lisäksi myös kriitikkojen kirjoittamia arvosteluja. Myös esimerkiksi *Suomalaisella Elokuvapalvelulla*, josta Tornionlaakson kirjastoonkin hankintaan Eteläahon mukaan silloin tällöin elokuvia, löytyy Internetsivuillaan tietoa tarjoamistaan elokuvista.

Internetistä löytyy myös paljon elokuvatrailereita, jotka usein antavat paremman kuvan elokuvasta kuin mitkään kirjoitukset. Trailerilla tarkoitetaan elokuvan esikatseluvideota, jossa kerrotaan keskeinen juoni ja näytetään pätkiä elokuvasta. *Filmtrailer*-sivustolta näkee kuvauksen lisäksi myös elokuvan trailerin suomenkielisillä tekstityksillä. Lisäksi esimerkiksi *Youtubesta* löytää hakusanalla trailerin melkein mistä tahansa elokuvasta, tosin niissä ei ole tekstityksiä mukana. Kirjaston kannattaa ehdottomasti varata aikaa elokuviin tutustumiseen, sillä se vähentää virrehankintoja. Myös kirjallisia DVD-oppaita on olemassa. Vuontisjärvi mainitsi niiden ongelmana olevan se, että ne vanhentuvat nopeasti. Internetin palveluihin päivittyy sen sijaan uusia arvosteluja ja pisteytyksiä päivittäin. Kirjallisista oppaista mainitsen Juha Virkin *Sohvaperunan leffaraamatun* (2012) ja Pekka Suorsan *2001-2007: DVD-oppaan* (2006). Virkin teos on uudempi, mutta Suorsan teos on mielestäni paljon kattavampi. Siinä on pisteytetty elokuvan lisäksi myös kuva ja ääni sekä ekstramateriaali, joten kirjastolle se on mielestäni näistä kahdesta hyödyllisempi teos. Kannatan kuitenkin Internetistä löytyviä elokuvasivustoja, mutta kirjallista teosta voi pitää vaikka lisätukena.

Alan lehdet ovat myös hyvä apuväline saada lisätietoa elokuvasta. Lisäksi useissa sanomalehdissä, kuten Helsingin Sanomissa, on elokuva-arvosteluja, joita kannattaa pitää silmällä. Kotimaisista elokuvalehdistä suosituin on uskoakseni *Episodi*, jota Tornionlaakson kirjastonkin kannattaisi harkita tilattavaksi. Henkilökunta pystyisi itsekin selailemaan lehteä ja saisi sen avulla tietoa

sen hetken elokuvista. *Episodi* löytyy myös Internetistä, mutta lehti-versio on kattavampi. Lisäksi suosittelen kirjastoa hyödyntämään myös sosiaalista mediaa. Tornionlaakson kirjastokin on Facebookissa, jossa on myös paljon elokuvasivustoja. Sivustoja tykkäämällä saa koko ajan tuoretta tietoa tämän hetken elokuvista, sillä uutiset tulevat omalle etusivulle. Suositeltavia sivustoja ovat esimerkiksi *Leffamaailma* ja *Leffat*. Lisäksi *Leffatykillä* sekä *Episodi*-lehdellä on omat Facebook-sivut. Näihinkin löytyy suorat osoitteet liitteestä 2 eli muistivihosta.

Vuontisjärvi ehdottaa, että kimpan kirjastojen hankintalistat voisivat olla julkisia eli kaikki näkisivät toistensa tilaukset jo tilausvaiheessa. Etenkin pieniä kirjastoja, joissa ei ole ketään elokuvaan suuntautunutta työntekijää saattaisi helpottaa se, että he näkisivät mitä esimerkiksi maakuntakirjasto on hankkimassa. Tästä voisi hyötyä kahdellakin tavalla: joidenkin elokuvien kohdalla voi ajatella, että ”tämä on varmasti hyvä, koska tätä hankkii muutkin kirjastot, tämä meidänkin kannattaa hankkia”. Toisaalta voi myös ajatella, että ”tämä ei välttämättä kierrä meidän kirjastossa ja sitä löytyy kuitenkin muualta, tätä ei kannata ottaa.” Ongelmaksi tässä voi muodostua se, salliiko yksityisydensuojalaki tämän.

Haastattelunsa lopuksi Vuontisjärvi vinkkasi vielä, että aika vaikuttaa usein elokuvan hintaan. Mikäli joku mielenkiintoinen elokuva tuntuu uutena aivan liian kalliilta, eikä se ole välttämätöntä saada kokoelmaan heti, sen nimi kannattaa painaa muistiin, sillä sitä tarjotaan luultavasti halvemmalla hinnalla myöhemmin. Tästä ei tietenkään ole takuuta, mutta pääsääntöisesti se toimii näin.

Asiakaskyselyn avoimeen kysymykseen ”8. Olisiko sinulla toiveita tai kehittämisideoita Tornionlaakson kirjaston aikuisten osaston elokuvakokoelmaan liittyen?” vastasi kaksi henkilöä viidestätoista. Ensimmäisessä vastauksessa toivottiin kokoelman päivittämistä, eli kokoelmaan kaivattiin lisää uusia ja ”uudehkoja” elokuvia. Toisessa vastauksessa haluttiin kokoelmaan *Nälkäpeli*- ja *The Twilight Saga* –elokuvia. Tarkistin asian kirjaston tietokannasta ja Tornionlaakson kirjastossa on molemmat elokuvasarjat jo olemassa. Asiakas ei varmaan vain ollut huomannut niitä tai sitten ne olivat hänelle ”väärässä” toimipisteessä.

Yhteistyö Lapin kirjasto -kimpan kesken

Kimpan kirjastojen välinen yhteistyö elokuvien hankinnassa voisi toimia. Eteläahon mielestä se olisi äärettömän hienoa, sillä rahat ovat vähäiset ja yhteistyöllä voitaisiin saada aikaan yksi yhteinen kokoelma. On paljon elokuvia, joiden on oltava tarjolla jokaisessa kirjastossa, mutta on myös

olemassa paljon elokuvia, joiden ei tarvitse olla. Kaikki elokuvat ovat kuitenkin kaikkien asiakkaiden käytössä pelkällä kahden euron kuljetusmaksulla, joten yhteinen kokoelmapolitiikka palvelisi myös heitä. Vuontisjärvi kertoi tekevänsä joidenkin sarjojen kohdalla niin, että hän katsoo onko muissa kirjastoissa sen sarjan joitain kausia ja tilaa sitten Rovaniemelle vain ne puuttuvat. Tämä on mielestäni todella järkevää ja taktiikkaa voisi käyttää enemmänkin ja nimenomaan yhteisellä suunnittelulla. Maakuntakirjasto on hieman eri asia, mutta ainakin kimpan pienemmät kirjastot voisivat hyötyä yhteistyöstä suunnattomasti. Ehdotan koko kimpan yhteistä elokuva- ja videovarausta, jossa olisi vähintään yksi henkilö jokaisesta kirjastosta, ja joka tekisi Lapin kirjasto –kimppalle yhteisen kokoelmapolitiikan elokuvien osalta koskien tulevaisuudessa tilattavia elokuvia. Raati voisi koontua tietyin aikavälein.

6.2.3 Poistot

Tähän mennessä toimivina on poistettu Tornionlaaksossa lähinnä VHS-kasetteja, mutta niitäkään ei vielä poistettu kaikkia. Ylitornion toimipisteessä DVD-levyjä on poistettu vasta näiden rikkoutuessa, mutta Pellossa on jonkin verran poistettu myös ehjiä, jotka eivät ole enää kiertäneet lainassa. Tilan puute kuitenkin uhkaa eikä täyteen ahdetusta hyllystä jaksa asiakkaat edes selailla, joten poistoja on pakko alkaa tekemään enemmän jossakin vaiheessa.

Tähän asti poistojen vähyyttä on selitetty sillä, ettei ole ollut varmuutta siitä saako elokuvia myydä poiston jälkeen. Myös Tornionlaaksossa ollaan oltu asiasta epävarmoja, aivan kuten monissa muissakin kirjastoissa. Oman kokemuksen mukaan jopa kirjastoalan oppilaitoksessakin on uskottu, ettei elokuvia saa myydä niihin ostettujen lainausoikeuksien vuoksi. Tieto siitä, että tallenteita saakin myydä, helpottaa poistojen tekemistä jatkossa. Kalliita elokuvia ei tarvitsekaan rikkoa poiston jälkeen.

Perusteiksi elokuvien poistoille Eteläaho miettii samoja kuin kirjoillekin eli vanhentuneita teoksia, jotka eivät enää kierrä lainassa. Juuri näillä perustein Konttaniemi kertoo Pellon toimipisteen jo poistavan jonkin verran elokuvia.

Vuontisjärvi ehdotti haastattelussaan vinkiksi poisto-ongelmiin elokuvien kierrätyksestä kimpan kirjastojen kesken. Elokuvia voisi kierrättää muissa kirjastoissa ennen poistoa. Mikäli elokuva ei lähde toisessakaan kirjastossa kiertoa, niin vasta sitten se poistettaisiin. Tämä on mielestäni kokeile-

misen arvoinen idea, sillä jokin teos joka ei yhdessä kirjastossa enää kierrä, voi olla toisen kirjaston asiakkaille oikea aarre. Tässä voi kuitenkin muodostua ongelmaksi tekijänoikeuslaki.

6.2.4 Elokuvien varastointi

Varastointi herättää kirjastoissa monenlaisia mielipiteitä. Totuus on, etteivät mitkään aineistot lähde varastosta yhtään sen paremmin kiertoon kuin mitä ne ovat lähteneet avohyllystä. Tiettyyn pisteeseen asti aineistoja voidaan varastoida, kunnes tilat loppuvat. Kysymys kuuluu siis: kannattaako elokuvia varastoida?

Rovaniemellä on tänä vuonna alettu varastoimaan myös DVD-elokuvia. Maakuntakirjaston asema velvoittaa kirjastoa säilyttämään aineistoja eri tavalla kuin pieniä kirjastoja. Tornionlaaksossa ei ole varastoitu muuta kuin VHS-elokuvia, joita tullaan myös poistamaan lähiaikoina. Eteläaho ei kannata varastointia juuri sen takia, etteivät elokuvat kierrä sieltä kuitenkaan. Myös Konttaniemi on sitä mieltä, että varastointi on turhaa, mikäli kyseessä ei ole esimerkiksi kotiseutukokoelmaan kuuluva teos.

Lapin kirjasto –kirjastokimpan yhteinen elokuvavarastointi

Kaikki haastateltavani olivat yhtä mieltä siitä, että kimpan yhteinen varastointi voisi olla toimiva ratkaisu. Oma kuvitelmani on, että Lapin kirjasto –kimppa perustaisi yhdessä varaston, jonne kaikki voisivat varastoida elokuviaan. Tämän varaston tietokanta olisi myös asiakkaiden käytettävissä ja he voisivat tehdä sinne hyllyvarauksia, aivan kuten kaikkiin kimpan kirjastoihinkin.

Vuontisjärvi piti ideasta, mutta painotti sitä, että se vaatisi ehdottomasti yhteiset kriteerit ja säännöt sille, mitä elokuvia varastoidaan: sille pitäisi luoda jonkinlaiset ohjeet. Varastoon voisi sijoittaa esimerkiksi klassikoita, joita asiakkaat harvemmin valitsevat katseltavakseen sattumanvaraisella selailulla, kuten kirjastossa elokuvia yleensä valitaan. Vuontisjärvi sanoi myös, että logistisesti järkevin paikka olisi Rovaniemellä, sillä kimpan keskeiset lainat kulkevat muutenkin sen kautta, mutta ainakaan tällä hetkellä ei ole näköpiirissä tilaa tällaiselle. Ehdotus herätti myös muita kysymyksiä, kuten miten suurena kokoelmaa pidettäisiin ja olisiko se kasvava kokoelma? Mielestäni varaston ei tarvitsisi välttämättä olla suuri tai edes kasvava, vaan sinne voitaisiin sijoittaa vain tiettyjä elokuvia. Klassikot ja muut elokuvat, jotka eivät kierrä hyvin, mutta ovat kulttuurisesti tärkeitä ja merkittäviä, voisivat siirtyä yhteiseen varastoon.

Yhteinen varastointi toisi lisää tilaa kirjastojen avohyllyihin, kun vähemmän kiertävät teokset saatisiin muualle talteen. Mikäli varasto toteutuisi, sitä tulisi markkinoida paljon, jotta asiakkaat huomaisivat sen olemassa olon. Ilman asiakkaita varasto ja sinne siirretyt teokset menisivät aivan hukkaan.

6.3 Elokvakokoelman kehittäminen Tornionlaakson ja koko maan kirjastoissa

Kehittämisideat ovat pääasiassa saatu haastatteluiden ja oman asiaan perehtymisen pohjalta. Osa ideoista koskee pelkästään Tornionlaakson oman elokvakokoelman ja omien palveluiden kehittämistä, osa taas voisi toimia jopa valtakunnallisella tasolla.

Genrejaottelu

Genrejaottelu on toiminut Tornionlaaksossa hyvin kirjojenkin kohdalla, joten se voisi toimia hyvin myös elokvien kohdalla. Vuontisjärvi kertoi haastattelussaan, että Rovaniemellä on lajiteltu elokvat genreittain. Siellä genret on merkitty värikoodi-tarroilla ja myös uutuudet on tarroitettu uutuus-tarroilla. Eteläaho oli genrejaottelun kannalla, sillä hän uskoi sen tekevän hyllyjärjestyksestä asiakasystävällisemmän. Mielestäni Tornionlaaksossa voitaisiin tehdä, kuten Rovaniemelläkin on tehty eli aloitettaisiin genrejaottelu värikoodeittain. Kirjasto voisi tehdä tarroittamisen omin voimin tai mikäli heillä ei riitä resurssit, he voisivat anoa projektirahaa ja palkata projektityöntekijän kirjaston ulkopuolelta.

Asiakaskyselyt

Kirjastossa voisi järjestää asiakaskyselyjä vuosittain. Oma kyselyni osoitti, että vaikka vastaajia olikin melko vähän, heiltä sai hyödyllistä tietoa. Eteläahon mielestä asiakaskyselyt ovat erittäin toimivia silloin kun niihin vastataan, mutta heidänkin kokemuksensa on osoittanut, että vastaajien joukko saattaa olla todella minimaalinen. Henkilökohtaisesti olen kuitenkin sitä mieltä, että muutamastakin vastauksesta voi olla iso apu. Vuontisjärvi ehdotti, että kysely voisi sisältää kysymyksen ”Missä tallennemuodossa katsot elokuvia?”. Siitä selviäisi se, katsooko asiakas DVD- tai Blu-ray-soittimelta vai tietokoneelta, televisiosta tai Internetistä. Selviäisi muun muassa se, kuinka paljon ihmiset ovat jo siirtyneet Internetiin tässä asiassa. Asiakaskyselyn voisi tehdä vuosittain esimerkiksi Lapin kirjasto –kimpan yhteinen elokuvaraati. Säännölliset asiakaskyselyt olivat myös yksi työryhmän suosituksista eli se saa kannatusta myös siltä taholta.

Elokuvanäytökset kirjastossa

Vuontisjärvi kertoi heillä käytössään olevasta Elokuvalisenssistä, jonka he ovat hankkineet Rovaniemen pääkirjastolle. Lisenssin avulla on mahdollista esittää kirjastossa elokuvia ja järjestää erilaisia elokuvatapahtumia. Yhdellä lisenssillä saa esittää tiettyjen maahantuojujen ja tuottajien elokuvia riippumatta siitä onko kyseessä kirjaston elokuva vai jonkun yksityisen henkilön oma. Jokaiseen toimipisteeseen on ostettava erikseen elokuvalisenssi näytösten pitämiseksi eli lisenssi ei ole kirjastokohtainen vaan toimipistekohtainen. Myös elokuvanäytöksille on rajoituksia, sillä niitä ei saa esimerkiksi mainostaa lehdissä elokuvateattereiden näytösten tapaan, mutta omalla ilmoitustaululla niitä saa mainostaa. Lisenssin maksaminen mahdollistaisi monenlaisia elokuvatapahtumia, joista etenkin lapset voisivat olla kiinnostuneita. Vastaavia tapahtumia voisi tietenkin järjestää myös aikuisille. Tapahtumat voisivat liittyä johonkin teemaan, esimerkiksi Halloween-juhlaan tai joulun tai vaihtoehtoisesti vaikka Oscar-gaalaan. Kirjasto voisi esimerkiksi järjestää tapahtuman, jossa esitettäisiin eniten Oscar-palkintoja saaneita elokuvia.

Elokuvahuone

Mielestäni Tornionlaakson kirjastossa olisi hyvä olla tilat elokuvien katselulle. Näin kaikilla asiakkailla olisi mahdollisuus katsoa kirjaston elokuvia, myös niillä, joilla ei ole varaa omiin laitteisiinsa. Ehdottaisin, että tutkijanhuoneeseen lisättäisiin esimerkiksi televisio ja sohva. Muu tarvittava huoneessa onkin jo elokuvien katseluun. Huoneelle tulisi luoda säännöt, esimerkiksi että sitä voi varata ainoastaan kirjastokortilla tai että siellä voi olla kerrallaan vain tietty määrä katsojia, esimerkiksi neljä kappaletta, ja niin edelleen. Uskon, että elokuvahuone lisäisi nuorten kiinnostusta kirjaston elokuvatarjontaan ja sitä kautta kaikkiin palveluihin. Muutokset vaativat markkinointia, mutta yhteistyö esimerkiksi koulujen kanssa helpottaisi varmasti tätä asiaa. Mahdollisuus tutustua elokuvaan kirjaston tiloissa oli myös yksi työryhmän suosituksista. Mielestäni se olisi todella hyvä tasa-arvoa edistävä askel kirjastolta kuin kirjastolta, sillä se mahdollistaisi sen, että ihan kaikki voivat lainata ja katsoa kirjaston elokuvia.

Itsepalvelun yhdistäminen elokuvapalveluihin

Suunnittelin, että koska Tornionlaakson kirjaston molemmissa toimipisteissä on itsepalvelulehtisalit, niiden yhteyteen voisi jotenkin yhdistää elokuvapalvelut. Viikonloput ja illat ovat ajankohtia, jolloin kirjasto on kiinni ja jolloin ihmisillä olisi aikaa katsella elokuvia. Käytännössä tämä tarkoittaisi lainausautomaattia ja jonkinlaista säilytyskaappia lehtisaleihin elokuville, jonka saisi auki vain

esimerkiksi kirjastokortilla. Vuontisjärven mielestä idea kuulosti hyvältä ja hän muisteli, että sellaisiakin kaappeja on jo olemassa, joissa itsessään on lainausominaisuus. Täten lainaamiseen ei tarvitsisi erikseen lainausautomaattia.

Eteläaho kertoi Tornionlaakson kirjastossa olevan tällä hetkellä menossa RFID-projekti, jonka sivussa on suunniteltu myös kirjastokortilla ja PIN-koodilla avautuvaa kaappia. Kaappi ei tällä hetkellä ole ensimmäisenä hankintana, mutta Eteläahon mielestä elokuvakaappi olisi oikein hyvä elokuvapalvelujen kehittämiskeino. Lainaus- ja palautusautomaatit kirjastolle on jo tulossa ja suunnitteilla on myös itsepalvelutunteja tai -päiviä.

Suosittelija

Eteläaho kertoi Tornionlaakson kirjastoon olevan tulossa Suosittelija-mobiilisovellus, joka suosittelee asiakkaalle kirjoja ja elokuvia, joista tämä saattaisi olla kiinnostunut. Tämän kaltainen palvelu on vasta otettu käyttöön pääkaupunkiseudun HelMet-kirjastoissa. Palvelut eroavat toisistaan siinä, että HelMetin palvelu tallentaa asiakkaan lainoja, joiden perusteella se ehdottaa uutta luettavaa parikymmentä kappaletta kerrallaan. Palvelu ehdottaa tällä hetkellä vain kirjoja, joista pysyy kuitenkin valitsemaan haluaako aikuisten- vai lastenkirjoja. Tornionlaakson kirjastoon tuleva palvelu pohjautuu lainojen tallentamisen sijaan asiasanoitukseen ja se antaa vinkkejä myös aikuisten elokuvista. Uskon, että palvelu toimii erinomaisesti elokuvien kohdalla.

Suosittelua kannattaa miettiä myös perinteisemmällä tasolla, esimerkiksi asiakkaiden kesken. Asiakkaat voisivat suositella katsomiaan elokuvia jonkinlaisten ”Asiakkaan suosittelema” –lappujen tai kylttien avulla, jotka voisi kiinnittää kyseiseen elokuvaan, tai vaihtoehtoisesti elokuvaosastolta voisi löytyä ”Asiakkaiden suosittelimia” –hylly.

Trailerit

Sekä Ylitornion että Pellon toimipisteestä löytyy asiakkaille käytössä olevat iPad-tablettitietokoneet. Ehdotan, että tablettitietokoneet asetettaisiin elokuvaosaston läheisyyteen, jotta asiakkaat voisivat katsoa sillä elokuvien trailereita. Tabletille voisi asettaa valmiiksi aiemmin esittelemäni *Filmtrailer*-sivuston, josta asiakkaat voisivat käydä katsomassa trailereita. Lisäksi myös *IMDb* sivusto voisi olla esillä, sillä sieltä asiakas näkisi helposti elokuvan tekijät ja saamat pisteet. Myös *IMDb*:ssä on mahdollista katsella trailereita, mutta niissä ei yleensä ole suomenkielistä tekstitystä. Kuulokkeet olisi tietenkin myös hyvä olla läheisyydessä, jottei trailereiden katselu

häiritse muita asiakkaita. Tabletin läheisyydessä voisi olla myös kyltti, jossa kerrotaan palvelusta ja opastetaan sen käyttöä. Elokuvaosasto sijaitsee molemmissa toimipisteissä aivan tiskin läheisyydessä, joten myös henkilökunnalta voisi kysyä neuvoa.

Laina-ajat

Eräs videotyöryhmän suosituksista oli lyhyempien laina-aikojen kokeilu. Kotasen kokoamassa teoksessa mainittiin, että esimerkiksi Ruotsissa elokuvien laina-aika on 2-3 päivää, kun taas Suomessa se on yleensä yhden viikon. Laina-aikojen lyhentäminen nopeuttaisi aineiston kiertoa ja sen myötä etenkin pienet kirjastot saisivat aineistonsa kiertämään nopeampaa. Laina-aikojen lyhentämisen sijaan voisi vaihtoehtoisesti kokeilla esimerkiksi myös viikonloppulainoja tai yhden päivän pikalainoja. Toisaalta myös pidemmät laina-ajat voisivat toimia joissain kirjastoissa.

Elokuvasarjoihin samat pääsanat

Eteläaho kertoi yhdeksi hyllyjärjestyksen ongelmakohdaksi sen, että elokuvasarjoissa on usein eri pääsanat, minkä vuoksi saman sarjan elokuvia voi olla eri kohdissa kokoelmaa. Tämä vaikeuttaa sarjan elokuvien löytymistä huomattavasti. Pääsanat kuitenkin tulevat kirjastoon valmiina, joten muutoksen pitäisi tapahtua jo aiemmin.

Yhteistyö kimpan kanssa

Yhteistyöstä kimpan kesken puhuttiin kappaleessa 6.2.2 *Apuja hankintaan*. Hankinnan lisäksi kimpan kannattaisi harkita myös muunlaista yhteistyötä elokuvapalvelujen kohdalla. Eräs työryhmän suosituksista käsitteli juuri tätä asiaa ja siinä ehdotettiin, että kirjastot kierrättäisivät kokoelmiaan. Esittelin poistoja käsittelevässä kappaleessa Vuontisjärven ehdotusta siitä, että lainausoi-keuksien salliessa poistettavaksi harkittuja elokuvia voisi kierrättää ensin muissa kimpan kirjastoissa. Mikäli elokuvat eivät lähde kiertoon sielläkään, niin vasta sitten ne poistettaisiin. Työryhmän suosituksissa kehoitetaan kirjastoja myös tiedottamaan kaukopalvelusta asiakkailleen, mikä on minustakin tärkeää. Palvelujen markkinointi on mielestäni yhtä tärkeää kuin niiden tarjoamisenkin, sillä ilman markkinointia kukaan ei niitä käytä.

Elokuvat Internetiin

Vuontisjärveä haastatellessani keskustelimme paljon elokuvapalvelujen siirtymisestä Internetiin. Monet ihmiset, etenkin nuoret aikuiset, ovat siirtyneet katsomaan elokuvia Internetin kautta joko

laillisesti tai laittomasti. Netflixin kaltaiset palvelut ovat edullisia noin kahdeksan euron kuukausimaksullaan, jonka maksettua voi katsella elokuvia ja sarjoja rajattomasti palvelun kautta. Niin Vuontisjärven kuin minunkin mielestäni kirjastojen pitäisi siirtää tai ainakin laajentaa elokuvapalvelujaan Internetiin. Kaikkein parastahan olisi, jos valtio kustantaisi koko Suomen kattavan e-elokuvapalvelun, johon kaikilla kansalaisilla olisi pääsy oman kirjastonsa kautta. Vuontisjärvi huomautti haastattelussaan, että vasta viime aikoina on saatu e-kirjat kirjastojen kokoelmiin, joten e-elokuvien saattaminen Internetiin olisi pitkän tähtäimen projekti. Hän kertoi myös, että hänen tietääkseen missään päin maailmaa ei ole saatu uusia elokuvia Internetiin lainattavaksi, ei edes Yhdysvalloissa. Hänen mukaansa New York City Librarylla on jonkinlainen kokoelma, joka ei sekään sisällä kuitenkaan uutuuksia. Vuontisjärven mielestä Suomessakin pitäisi aloittaa jostain, esimerkiksi kotimaisista elokuvista. Pääkaupunkiseudun HelMet-kirjastoissa on käytössä IndieFlix-elokuvapalvelu, joka toimii ihan hyvällä periaatteella, mutta joka sisältää vain yleisesti ottaen vähemmän suosittuja indie-elokuvia, minkä vuoksi palvelu ei ole oikein menestynyt. Huono menestys voi johtua myös siitä, että elokuvat ovat ulkomaalaisia eikä niissä ole suomenkielistä tekstitystä. Vuontisjärvi ehdottaa, että esimerkiksi *Yleisten kirjastojen konsortio*, joka kehittää kirjaston e-aineistopalveluja, voisi alkaa kehittämään myös tätä. Minustakin se olisi hyvä idea, sillä olisi ikävää jos kirjaston elokuvapalvelulle kävisi sama mitä on tapahtunut musiikkipalvelulle. Internetissä toimivat Spotify:n kaltaiset ilmaiset musiikkipalvelut ovat vieneet kirjastolta etenkin nuoria musiikinkuuntelijoita.

7 POHDINTA

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tehdä Tornionlaakson kirjastolle elokuvakokoelman ylläpitoa ja kehittämistä helpottava apuväline, jota voisi hyödyntää myös muut Suomen kirjastot. Tutkimusmenetelmikseni valitsin laadullisen, tilastollisen ja toiminnallisen menetelmän. Toisin sanoen hyödynsin työssäni kaikkia kolmea käytetyintä menetelmää, jotta saisin työstä mahdollisimman kattavan.

Sain etenkin haastatteluista paljon hyödyllistä tietoa, jonka pohjalta saatoinkin kehittää apuja hankintaan. Esimerkiksi Rovaniemen kirjastossa toimiva elokuvaaraati oli mielestäni hyvä käytäntö ja se voisi toimia myös Tornionlaaksossa. Myös kohtaan ”Mitä hankintaan?” sain paljon ideoita nimenomaan haastatteluista, mutta myös asiakkaiden näkökulma tuli hyvin esille asiakaskyselystä. Asiakaskysely oli pieni, sillä sain vain 17 vastausta. Sen pohjalta pystyy tekemään johtopäätöksiä suunta-antavasti, mutta tarkempia tuloksia varten olisi tehtävä laajempi asiakaskysely. Tätä työtä varten asiakaskysely oli kuitenkin riittävä. Kyselystä kävi ilmi, että eniten toivottaisiin romanttisia ja komediaelokuvia kokoelmaan lisää. Myös uutuuksia oli kokoelmassa useiden asiakkaiden mielestä liian vähän. Vuontisjärven haastattelusta sain vinkkejä elokuvasivustoista, joita hän itse hyödyntää elokuvia hankkiessaan. Näitä ehdotin tutkittavaksi myös Tornionlaaksoon ja lisäsin ehdotuksiin myös omia suosikkejani.

Poistoihin liittyen ehdottomasti tärkein löytö oli tieto siitä, että poistettuja elokuvia saakin myydä. Todella useat henkilöt ja tahot ovat edelleenkin siinä uskossa, että elokuvia ei saisi myydä niihin ostettujen lainausoikeuksien vuoksi ja mielestäni oli todella tärkeää huomata, ettei tämä pidäkään paikkaansa. Elokuvat ovat kirjastolle kallis aineistolaji, mutta siitäkään huolimatta niitä ei voi pitää hyllyssä loputtomasti. Kirjaston on tehtävä tilaa uusille ja tästä seurasi ongelma: mitä tehdä poistettulle elokuvalle? Useilla on ollut usko, että se pitää rikkoa tai tehdä muuten käyttökelvottomaksi ja se, että näin ei olekaan on todella merkittävä löytö. Nyt kirjasto voi surutta myydä poistetut elokuvat eteenpäin, kunhan muistetaan, että lainausoikeudet eivät siirry elokuvan mukana.

Kehittämisehdotuksista merkittävin on elokuvapalveluiden saattaminen Internetiin. Tämä ei tietenkään koske yksin Tornionlaakson kirjastoa, vaan tämän pitäisi tapahtua valtakunnallisella tasolla. On karu totuus, että mikäli näin digitalisoitumisen aikana elokuvia ei saada e-palveluksi,

niille luultavasti käy samoin kun on käynyt musiikillekin: lainaus tulee vähenemään. Kirjastoilla olisi vielä mahdollisuus päästä mukaan merkittäväksi elokuvien jakelukanavaksi.

Mielestäni opinnäytetyöni pääsi tavoitteisiinsa, sillä onnistuin löytämään paljon kehittämisideoita ja ylläpitoapuja. Menetelmävalintani olivat mielestäni sopivia, sillä sain niiden avulla laajasti tietoa niin kirjastoammattilaisiltakin kuin asiakkailtakin. Erityisesti haastattelut olivat mielestäni onnistuneita ja teemahaastattelu oli mielestäni sopiva muoto. Olisin toivonut voivani käyttää samaa muotoa kaikissa haastatteluissa, mutta Paula Konttaniemen haastattelu jouduttiin pitämään sähköpostihaastatteluna, sillä yhteistä aikaa samassa kunnassa ei löytynyt. Olen kuitenkin tyytyväinen kaikkiin haastatteluihini, kuten olen tyytyväinen myös asiakaskyselyyni.

Opinnäytetyön tekemiseen kului odotettua vähemmän aikaa, mihin olin vain tyytyväinen. Asiat lähtivät rullaamaan niin jouhevasti, että pidin ohjausseminaarin kahta kuukautta ennen suunniteltua ajankohtaa. Esitysseminaarin pidin noin yhtä kuukautta ennen alkuperäistä ajankohtaa. Työn edistymiseen olen siis enemmän kuin tyytyväinen, etenkin koska mielestäni nopeampi tahti ei vaikuttanut negatiivisesti työn laatuun.

Opin opinnäytetyöstä tehdessäni monenlaista kirjastoalasta ja elokuvista kirjaston aineistolajina. Opin myös tieteellisen tutkimuksen toteuttamista ja projektinhallintaa. Opin tekemään etenemissuunnitelmia ja onnistuin myös pitämään ne. Vaikka työni valmistui suunniteltua nopeampaa, etenin kuitenkin työtä tehdessäni ennalta suunnitellussa järjestyksessä. Sain harjoitusta myös riskienhallinnasta, sillä tarkoituksena oli haastatella ensimmäisenä Tornionlaakson seutukirjaston kirjastotoimenjohtajaa Terttu Eteläahoa, mutta hän joutuikin perumaan haastattelunsa ja minä jouduin muokkaamaan suunnitelmaani.

Käytännön toimintaohjeita ja –ehdotuksia toimeksiantajalle löytyy kappaleesta *6.2 tulokset ja johtopäätökset*. Tärkein ohje tilaajalle on elokuvaan tutustuminen, sillä se helpottaisi huomattavasti hankintaa. Elokuviin tutustumiseen on runsaasti vinkkejä muistivihossa, joista erityisesti suosittelen Internetsivustoja. Suosittelen toimeksiantajaa myös pohtimaan kaikkia kehittämisideoita, oli kirjastossa sitten mahdollista toteuttaa ne tai ei.

Jatkotutkimuksia, etenkin projektimuotoisia, aiheelleni löytyisi vaikka kuinka paljon. Esimerkiksi genrejaottelua olisi mahdollista tutkia ja toteuttaa Tornionlaaksossa. Rovaniemeltä saatujen tietojen perusteella asiakkaat pitävät genrejaottelusta ja löytyvät helpommin itseään kiinnostavia elokuvia. Pääsanojen yhdenmukaistaminen olisi mielestäni myös hyvin tärkeä projektimuotoinen

tutkimus, sillä niiden eriäväisyys vaikeuttaa niiden sijoittamista, ja etenkin niiden löytymistä, huomattavasti. Periaatteessa kaikki kohdassa 6.3 *Elokuvapalvelujen kehittäminen Tornionlaaksossa ja koko maassa* esittämäni kehittämis ehdotukset voisivat olla yhden kirjaston tai laajempien tahojen projekteja.

Laajempiana jatkotutkimuksena joku tai jokin taho voisi tehdä uudet, päivitettyt suositukset kirjastoille. Liitteessä 1 esittämäni työryhmän suositukset ovat vuodelta 1997, eikä niitä ole kertaakaan päivitetty. Lisäksi elokuvapalvelut ovat jälleen kerran murroksessa erilaisten tallennusformaattien, ja etenkin Internetin tarjoamien palveluiden vuoksi, joten niitä käsittelevä tutkimus olisi ajankohtainen juuri nyt. Tutkimuksessa voitaisiin keskittyä kirjastojen e-elokuvapalveluihin.

Mielestäni opinnäytetyöni tarjoaa pohjan monelle erilaiselle jatkotutkimukselle ja projektille, sillä kirjastojen elokuvapalvelut ovat edelleenkin nuori ja kehittämistä vaativa palvelu. Toivonkin tästä tutkimuksesta olevan hyötyä kaikille kirjaston elokuvapalveluja tutkiville tahoille.

LÄHTEET

Altman, R. 2002. Elokuva ja genre. Tampere: Osuuskunta vastapaino.

American Movie Classic Company (amc). 2014a. Detective-mystery Films. Viitattu 28.7.2014, <http://www.filmsite.org/mysteryfilms.html>.

American Movie Classic Company (amc). 2014b. Comedy Films. Viitattu 28.7.2014, <http://www.filmsite.org/comedyfilms.html>.

American Movie Classic Company (amc). 2014c. Horror Films. Viitattu 1.8.2014, <http://www.filmsite.org/horrorfilms.html>.

American Movie Classic Company (amc). 2014d. Drama Films. Viitattu 1.8.2014, <http://www.filmsite.org/dramafilms.html>.

American Movie Classic Company (amc). 2014e. Action Films. Viitattu 1.8.2014, <http://www.filmsite.org/actionfilms.html>.

American Movie Classic Company (amc). 2014f. Adventure Films. Viitattu 1.8.2014, <http://www.filmsite.org/adventurefilms.html>.

American Movie Classic Company (amc). 2014g. Disaster Films. Viitattu 1.8.2014, <http://www.filmsite.org/disasterfilms.html>.

American Movie Classic Company (amc). 2014h. Fantasy Films. Viitattu 1.8.2014, <http://www.filmsite.org/fantasyfilms.html>.

Elokuvaopas. 2014a. HD DVD. Viitattu 5.8.2014, <http://www.elokuvaopas.com/hd-dvd/>

Elokuvaopas. 2014b. Julkaisuformaatit. Viitattu 5.8.2014, <http://www.elokuvaopas.com/julkaisuformaatit/>.

Elokuvaopas. 2014c. Blu-ray Disc vs. HD DVD. Viitattu 5.8.2014, <http://www.elokuvaopas.com/blu-ray-vs-hd-dvd/>.

Eteläaho, T. 2014. Kirjastotoimenjohtaja, Tornionlaakson seutukirjasto. Haastattelu 4.9.2014. Tekijän hallussa.

Huttunen, T. 2011. Kirjastoaineiston ekologinen jalanjälki. Helsinki: Avain.

Internet Movie Database (IMDb). 2014a. Highest Rated Western Feature Films With At Least 1,000 Votes. Viitattu 24.7.2014,

http://www.imdb.com/search/title?genres=western&title_type=feature&num_votes=1000,&sort=user_rating,desc.

Internet Movie Database (IMDb). 2014b. Most Popular Musical Feature Films. Viitattu 28.7.2014, http://www.imdb.com/genre/musical/?ref_=gnr_mn_ml_mp.

Internet Movie Database (IMDb). 2014c. Highest Rated Crime Feature Films With At Least 1,000 Votes. Viitattu 28.7.2014, http://www.imdb.com/search/title?genres=crime&title_type=feature&num_votes=1000,&sort=user_rating,desc.

Internet Movie Database (IMDb). 2014d. Highest Rated War Feature Films With At Least 1,000 Votes. Viitattu 28.7.2014, http://www.imdb.com/search/title?genres=war&title_type=feature&num_votes=1000,&sort=user_rating,desc.

Internet Movie Database (IMDb). 2014e. Highest Rated Comedy Feature Films With At Least 1,000 Votes. Viitattu 28.7.2014, http://www.imdb.com/search/title?at=0&genres=comedy&num_votes=1000,&sort=user_rating,desc&start=51&title_type=feature.

Internet Movie Database (IMDb). 2014f. Highest Rated Sci-Fi Feature Films With At Least 1,000 Votes. Viitattu 1.8.2014, http://www.imdb.com/search/title?genres=sci-fi&title_type=feature&num_votes=1000,&sort=user_rating,desc.

Internet Movie Database (IMDb). 2014g. Highest Rated Drama Feature Films With At Least 1,000 Votes. Viitattu 1.8.2014, http://www.imdb.com/search/title?genres=drama&title_type=feature&num_votes=1000,&sort=user_rating,desc.

Internet Movie Database (IMDb). 2014h. Highest Rated Action Feature Films With At Least 1,000 Votes. Viitattu 1.8.2014, http://www.imdb.com/search/title?at=0&genres=action&num_votes=1000,&sort=user_rating,desc&start=1&title_type=feature.

Internet Movie Database (IMDb). 2014i. Highest Rated Fantasy Feature Films With At Least 1,000 Votes. Viitattu 1.8.2014, http://www.imdb.com/search/title?genres=fantasy&title_type=feature&num_votes=1000,&sort=user_rating,desc.

Internet Movie Database (IMDb). 2014j. Highest Rated Horror Feature Films With At Least 1,000 Votes. Viitattu 28.8.2014, http://www.imdb.com/search/title?genres=horror&title_type=feature&num_votes=1000,&sort=user_rating,desc.

Kirjastot.fi 2014. Perustilastot. Viitattu 12.8.2014, <http://tilastot.kirjastot.fi/fi-fi/perustilastot.aspx?AreaKey=Y2013T3N193>.

Knapp, E. 2011. A Brief History of Apple's iTunes. Wall St. Cheat Sheet. Viitattu 29.8.2014, <http://wallstcheatsheet.com/breaking-news/a-brief-history-of-apples-itunes.html/>.

Konttaniemi, P. 2014. Kirjastotovirkailija, Tornionlaakson seutukirjasto. Sähköpostihaastattelu 11.9.2014. Tekijän hallussa.

Kotanen, E. 1997. Hiljaiset Siljat: kirjastot videopalvelujen tuottajina. Kirjastojen videopolitiikka – työryhmän selvitys yleisten kirjastojen elokuva- ja videoaineistosta. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Mediakasvatus 2007. Videokasettien poistomyynti. Viitattu 28.8.2014, <http://mediakasvatus.kirjastot.fi/tekijanoikeus/kysy/videokasettien-poistomyynti>.

Nummelin, J. 2009. Elokuvan lyhyt historia. Helsinki: BTJ Kustannus.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010. Yleisten kirjastojen laatusuositus. Viitattu 12.5.2014, <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/OKM20.pdf?lang=fi>.

Paavonheimo, J. 2011. Vastatuulten sankarit. Kirjastolehti 104 (3), 12–13.

Pellon kunta 2014. Pello. Viitattu 12.8.2014, <http://www.pello.fi/>.

Poroila, H. 2006. Tekijänoikeus ja kirjastot: tietoverkkojen maailmassa. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu..

Tekijänoikeuslaki 24.3.1995/446.

Tilastokeskus. 2014a. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot. Viitattu 12.8.2014, <http://www.stat.fi/virsta/tkeruu/01/07/>.

Tilastokeskus. 2014b. Puolistrukturoitu haastattelu. Viitattu 12.8.2014, <http://www.stat.fi/virsta/tkeruu/04/02/>.

Tilastokeskus. 2014c. Teemahaastattelu. Viitattu 12.8.2014, <http://www.stat.fi/virsta/tkeruu/04/03/>.

Tuotos Ry. 2008. AVOD -seminaari 1.12.2008. Viitattu 5.8.2014, http://www.tuotos.fi/_TUOTOS/index.php?id=181&tx_mininews_pi1%5BshowUid%5D=21&cHash=0d88d6799343f7eb3f6c5423f12b56bd.

Vesala, L. 2014. Tv-sisällön suurkuluttajien kissanpäivät – VOD-palvelut kasvattavat merkitystään. Teosto. Viitattu 5.8.2014, <https://www.teosto.fi/teosto/blogi/tv-sisallon-suurkuluttajien-kissanpaivat>.

Wilén, R. 2007. Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet: teoria, menetelmät, käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

- Vilkkä, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Virkki, J. 2012. Sohvaperunan leffaraamattu. Jyväskylä: Docendo Oy.
- von Bagh, P. 2009a. Lajien synty: elokuvien rakastetuimmat lajit. Porvoo: WSOY.
- von Bagh, P. 2009b. Salainen muisti: elokuvan tarina. Helsinki: WSOYpro.
- Vuontisjärvi, K. 2014. Erikoiskirjastonhoitaja, Rovaniemen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto. Haastattelu 25.8.2014. Tekijän hallussa.
- Ylitornion kunta 2014. Yleistietoa. Viitattu 12.8.2014,
<http://www.ylitornio.fi/kuntainfo/yleistietoa.html>.
- Ålander, S & Lukkarinen, K. 2004. Elokvakokoelman hankintaperiaatteet läpinäkyviksi. Kirjasto-lehti 96 (1), 20.
- Ålander, S. 2010. Parempia elokuvia kirjastoon. Viitattu 2.8.2014,
<http://kirjavakirjasto.wordpress.com/2010/03/08/parempia-elokuvia-kirjastoon/>.

KIRJASTOJEN VIDEOPOLITIikka –TYÖRYHMÄN SUOSITUKSET VUODELTA 1997 LIITE 1

Seuraava luettelo on suora lainaus työryhmän selvityksestä:

1. Videoiden kirjastojakelun huomioonottaminen elokuvien tuotantotuen myöntämisen ja tukilautakunnan jäsenten nimeämisen yhteydessä
2. EU:n eurooppalaisen elokuvan tuen hyödyntäminen eurooppalaisen elokuvan tarjonnan lisäämiseksi
3. Ylen tallennepalvelun kotimaisen kulttuuritarjonnan ja ulkomaisen tarjonnan kehittäminen
4. Keskitetty luettelo kirjastolevityksessä olevista videoista, jonka yhteyteen liitetään videoiden ei-kaupallisista lähtökohdista tuotettu arvostelutoiminta
5. Alueellinen videotoinnin koordinoiti maakuntakirjastojen organisoimana
6. Videoiden tasa-arvoisen aseman turvaaminen kaukopalvelussa
7. Videoiden laina-aikojen lyhentämiskokeilut kirjastoissa
8. Videoiden ja uusien audiovisuaalisten kirjastoaineistojen kokoelmatyön oppaiden ja suositusten julkaiseminen
9. Audiovisuaalisen tiedontuottamisen lisääntymisen kirjastotiloille asettamien vaatimusten huomioonottaminen
10. Vuosittainen kirjastoalan videokoulutus- ja keskustelutilaisuus myyntinäyttelytoiminnan pohjalta
11. Elokuva- ja kuvakulttuurin sisällyttäminen kirjastoalan kaikkien opintoasteiden opintokokonaisuuksiin
12. Elokuva- ja mediakasvatusprojektit kirjastojen kunnallisen yhteistyön piirissä erityisesti elokuvakasvatuksen jatkuvuuden turvaamisen näkökulmasta
13. Kirjastojen asiakastutkimukset videopalveluista
14. Kirjastojen videopalvelujen seurantatutkimus

(Kotanen 1997, 174–175.)

SANASTO**SANA****SELITYS****Blu-ray**

HD DVD:n kilpailija, jolla on samat ominaisuudet.

Bollywood

Intian vastine Hollywoodille. Tuottaa elokuvia eniten maailmassa.

DVD (Digital Versatile Disc)

Vuosituhanen vaihteessa yleistynyt levy-muotoinen tallennusformaatti, johon mahtuu huomattavasti enemmän tallennettavaa kuin VHS-kasetille. Mahdollistaa myös useammat ääniraidat ja tekstityskielet sekä lisämateriaalin.

Elokuvapolitiikka

Kirjaston periaate elokuvien hankkimiseen ja kokoelman ylläpitämiseen.

Elokuvatraileri

Elokuvan kohtauksista koottu esikatseluvideo, josta käy ilmi esimerkiksi elokuvan juoni ja tekijät.

Genre

Elokuvan lajityyppi, esimerkiksi komedia, draama ja niin edelleen.

Hankintapolitiikka

Kirjaston itse itselleen määrittelemä periaate aineistojen hankintaan.

HD DVD

DVD:n kehittyneempi versio, teräväpiirtoformaatti, joka tarjoaa tarkemman kuvanlaadun.

HelMet

Pääkaupunkiseudun yleisten kirjastojen kirjastokimppa, johon kuuluu kaikki Helsingin, Espoon, Kauniaisten ja Vantaan kaupunginkirjastot.

Hollywood	Los Angelesissa sijaitseva ”elokuvakaupunginosa”, jossa sijaitsee kaikki Yhdysvaltojen suurimmat elokuvastudiot.
Hollywoodin klassinen kausi	Toiselta nimeltään studiokausi, jolla yleensä tarkoitetaan sen kultakautta 1930–1950, jolloin elokuvan tekemiselle oli tietyt säännöt joita noudatettiin
Indie-elokuva	Independent-elokuva. Pienten elokuvatuottajien tekemä elokuva, jolla on pieni budjetti.
Kirjastokimppa	Useampien kirjastojen ryhmittymä, esimerkiksi maakunnittain.
Maksuttomuusperiaate	Kirjasto tarjoaa asiakkailleen sivistävää ja viihdyttävää materiaalia maksuttomasti.
Nide	Yksi kappale kirjastossa olevaa teosta. Yhtä nimekettä voi olla useampia niteitä, esimerkiksi <i>Tuntematon sotilas</i> –elokuvaa voi olla kirjastossa kolme kappaletta.
Nimeke	Kirjastossa oleva teos. Kts. Nide.
Rekku-kuljetus	Lapin Kirjasto –kirjastokimpan kesken toimiva kaukolainojen kuljetus.
Seutukirjasto	Siihen kuuluvien kuntien kirjastoilla on yhteinen hallinto.
Tallennusformaatti	Tallennusmuoto, tässä tapauksessa elokuvan. Esimerkiksi VHS, DVD ja Blu-ray ovat tallennusformaatteja.
Tekijänoikeudet	Tarkoittaa oikeutta määrätä omista tuotoksistaan, esimerkiksi kirjoittamastaan kirjasto, maalaamastaan taulusta ja niin edelleen.

Traileri	Kts. kohta elokuvatraileri
Varastokirjasto	Kuopiossa sijaitseva kirjasto, joka sisältää harvemmin käytettyä, muista kirjastoista poistettuja aineistoja.
VHS (Video Home System)	Videokasetti. Ensimmäinen tallennusmuoto, jota pystyi katsomaan kotilaitteilla.
VOD (Video-on-demand)	Tilausvideo. Internetistä maksua vastaan tietokoneelle ladattava tai sieltä suoratoistona katsottava elokuvatiedosto.
Yleisten kirjaston konsortio	Yleisten kirjastojen yhteinen e-palvelujen kehittäjä.

MERKITTÄVIÄ ELOKUVIA GENREITTÄIN:

Lähteinä on käytetty IMDb-sivustoa, Peter von Baghin teoksia *Lajien synty: elokuvien rakastetuimmat lajit* ja *Salainen muisti: elokuvan tarina* sekä Juri Nummelinin teosta *Elokuvan lyhyt historia*.

Western:

- *Hyökkäys erämaassa* (1939)
- *Punainen virta* (1948)
- *Etsijät* (1956)
- *Hyvät, pahat ja rumat* (1966)
- *Hurja joukko* (1968)
- *Huuliharppukostaja* (1968)
- *Django Unchained* (2012)

Musikaali:

- *Hääkarkuri* (1936)
- *Laulavat sadepisarot* (1952)
- *West Side Story* (1961)
- *Sound of Music* (1965)
- *Moulin Rouge* (2001)
- *Chicago* (2002)
- *Oopperan kummitus* (2004)
- *Sweeney Todd: Fleet Streetin paholaisparturi* (2007)
- *Mamma Mia!* (2008)
- *Les Misérables* (2012)

Rikoselokuva:

- *Peli on menetetty* (1955)
- *Bonnie ja Clyde* (1967)
- *Kummitetä-trilogia* (1972, 1974, 1991)
- *Rita Hayworth – avain pakoon* (1994)
- *Yön ritari* (2008)
- *Pulp Fiction: Tarinoita väkivallasta* (1994)
- *James Bond* -elokuvat
- *Sherlock Holmes* –elokuvat

Sotaelokuva:

- *Suuri paraati* (1925)
- *He antoivat kaikkensa* (1945)
- *Tuntematon sotilas* (1955)
- *Kunnian polut* (1957)
- *Ilmestyskirja. Nyt* (1979)
- *Pelastakaa sotamies Ryan* (1998)
- *Pianisti* (2002)

Komedia:

- *Ohukainen ja Paksukainen*
- *Ace Ventura - lemmikkidekkari* (1993)
- *The Mask - naamio* (1994)
- Charles Chaplinin, Buster Keatonin ja Marx-veljeksien koko tuotanto
- *Annie Hall* (1977)
- *Alaston ase* (1989)
- *Amélie* (2001)
- *Snatch – hävyttömät* (2000)

Kauhu:

- *Dracula* (1931)
- *Frankenstein* (1931)
- *Nosferatu* (1922)
- *Tri Jekyll ja Mr Hyde* (1941)
- *Psycho* (1960)
- *Hohto* (1980)
- *The Blue Elephant* (2014)
- *Ystävät hämärän jälkeen* (2008)

Tieteiselokuva (sci-fi)

- *Metropolis* (1926)
- *2001: Avaruusseikkailu* (1968)
- *Tähtien sota* (1977)
- *Alien* (1979)
- *Paluu tulevaisuuteen* (1985–1990)
- *Inception* (2010)
- *Matrix* (1999)

Melodraama/draama:

- *Rita Hayworth – avain pakoon* (1994)
- *Kummitetä* (1972)
- *Fight Club* (1999)
- *Forrest Gump* (1994)

Toiminta-, seikkailu- ja katastrofielokuva: Fantasia:

- *Taru sormusten herrasta* – elokuvat (2001, 2002, 2003)
- *Kadonneen aarteen metsästäjät* (1981)
- *James Bond* – elokuvat
- *Yön ritari* (2012)
- *The Avengers* (2012)
- *Pirates of the Caribbean: Mustan helmen kirous* (2003)
- *Taru Sormusten Herrasta* (2001, 2002, 2003)
- *Pan's Labyrinth* (2006)
- *Ihmemaailma Oz* (1939)
- *Big Fish* (2003)

ELOKUVASIVUSTOJA INTERNETISSÄ

- *Suomalainen elokuvapalvelu* <http://www.suomalainenelokuvapalvelu.fi/>
- *Internet Movie Database (IMDb)* <http://www.imdb.com/>
- *Rotten tomatoes* <http://www.rottentomatoes.com/>
- *Filmsite* <http://www.filmsite.org/>
- *Leffatykki* <http://www.leffatykki.com/>
- *Episodi* <http://www.episodi.fi/>
- *Filmtrailer* <http://fi.filmtrailer.com/>
- *Youtube* <http://www.youtube.com/>

ELOKUVASIVUSTOJA FACEBOOKISSA

- *Leffamaailma* <https://www.facebook.com/Leffamaailma?fref=ts>
- *Leffat* <https://www.facebook.com/leffat?fref=ts>
- *Leffatykki* <https://www.facebook.com/leffatykki?fref=ts>
- *Episodi* <https://www.facebook.com/episodilehti?fref=ts>

KIRJALLISIA ELOKUVAOPPAITA

- Suorsa, Pekka: *2001–2007: DVD-opas* (2006)
- Virkki, Juha: *Sohvaperunan leffaraamattu* (2012)

ASIAKASKYSELY TORNIONLAAKSON KIRJASTON ASIAKKAILLE

LIITE 3

Asiakaskysely on osa Päivi Pahkasalon opinnäytetyötä ”Elokuvat Tornionlaakson kirjastossa: kokoelman kehittäminen ja ylläpito”. Kysely koskee aikuisten osaston elokuvakokoelmaa. Ympyröi itsellesi sopivin vaihtoehto.

1. Kun asioit kirjastossa, mitä toimipistettä yleensä käytät?

Ylitornio Pello Kirjastoauto

2. Linaatko kirjastosta usein elokuvia? (0=en lainaa ollenkaan, 5=lainaan usein)

0 1 2 3 4 5

3. Kuinka tärkeäksi koet mahdollisuuden saada elokuvia kirjastosta? (0=ei lainkaan tärkeää, 5=todella tärkeää)

0 1 2 3 4 5

4. Minkä lajin elokuvia lainaat mieluiten? (Ympyröi yksi tai useampi vaihtoehto)

Komedia	Musikaali	Rikoselokuva	Toiminta
Draama	Tieteiselokuva	Kauhu	Seikkailu
Romantiikka	Lännenelokuva	Sota	
Muu, mikä?_____			

5. Oletko tyytyväinen Tornionlaakson kirjaston elokuvakokoelmaan? (0=en lainkaan tyytyväinen, 5=todella tyytyväinen)

0 1 2 3 4 5

6. Millaisia elokuvia toivoisit lisättävän kokoelmaan? (Ympyröi yksi tai useampi vaihtoehto?)

Komedia	Musikaali	Rikoselokuva	Toiminta
Draama	Tieteiselokuva	Kauhu	Seikkailu
Romantiikka	Lännenelokuva	Sota	
Muu, mikä?_____			

7. Toivoisitko kokoelmaan lisää Blu-ray-muotoisia elokuvia perinteisten DVD-elokuvien rinnalle?

Kyllä

Ei

8. Olisiko sinulla toiveita tai kehittämisideoita Tornionlaakson kirjaston aikuisten osaston elokuvakokoelmaan liittyen?

Kiitos vastauksistasi!